

Ispravci i dopune uz bibliografiju Ruđera Josipa Boškovića (1)

Martinović, Ivica

Source / Izvornik: **Prilozi za istraživanje hrvatske filozofske baštine, 1995, 21, 151 - 219**

Journal article, Published version

Rad u časopisu, Objavljena verzija rada (izdavačev PDF)

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:261:928403>

Rights / Prava: [In copyright](#)/[Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-06-30**

Repository / Repozitorij:

[Repository of the Institute of Philosophy](#)

ISPRAVCI I DOPUNE UZ BIBLIOGRAFIJU RUĐERA JOSIPA BOŠKOVIĆA (1)

IVICA MARTINOVIĆ

(*Institut za filozofiju,
Zagreb*)

UDK 1(091)
Pregledni članak
Primljen: 28. XII. 1995.

Markovićev i ostali popisi Boškovićevih djela

Tijekom svojih istraživanja Boškovićeve djela, počevši od 1979. godine, postupno sam se suočavao s cjelinom Boškovićeve mnogodimenzionalnog djela: od proučavanja geneze Boškovićevih ideja o neprekinutosti i beskonačnosti do istraživanja uzajamnih odnosa filozofije, matematike i fizike u Boškovićevu rimskom razdoblju, od studija o Boškovićevoj filozofiji znanosti, pjesništvu i hidrotehničkim ekspertizama do priređivanja izložaba o Boškoviću. Pritom sam se stalno suočavao s činjenicom da postoji nekoliko vrijednih popisa Boškovićevih djela, počevši od onih koje je početkom šezdesetih godina 18. stoljeća sastavio sâm Bošković do onih koje su sastavili Elisabeth Hill, Željko Marković i Germano Paoli u drugoj polovici 20. stoljeća, ali da svaki od njih očituje stanovite slabosti, nedostatke, nedosljednosti ili previde. Izuzmu li se bibliografije u leksikonima i enciklopedijama koje se zbog principa štedljivosti ograničuju na najvažnije podatke, taj bi popis Boškovićevih bibliografija u kronološkom slijedu izgledao ovako:

1. Pismo Ruđera Boškovića Giovanu Stefanu Contiju, 23. svibnja 1761. iz Venecije u Luccu, objavljeno u: Ruggiero Giuseppe Boscovich, *Lettere a Giovan Stefano Conti*, a cura di Gino Arighi (Firenze: Leo S. Olschki, 1980), pp. 36–42. Sadrži popis Boškovićevih spisa izdanih do svibnja 1761. godine uz mnoge Boškovićeve osobne bilješke.

2. »Catalogus operum P. Rogerii Josephi Boscovich S. J. impressorum usque ad initium anni 1761.«, u: Rogerius Iosephus Boscovich, *De Solis ac Lunae defectibus* (Venetiis: Typis Antonii Zatta, 1761), pp. XI–XXVI.

Sadrži razdiobu na odjeljke:

»Opera, & opuscula justae molis.«, pp. XI–XIII;

»Adnotationes in aliorum Opera.«, pp. XIII–XIV;

»Dissertationes impressae pro exercitationibus annuis, et publici propugnatae; omnes in 4.«, pp. XIV–XX;

»Inserta. In Monumentis Acad: [emiae] Bononiensis«, pp. XX–XXI;

»[Inserta] In Romano Litteratorum diario vulgo Giornale de'Letterati appresso i Fratelli Pagliarini.«, pp. XXI–XXIII;

»[Inserta] In aliis Monumentis.«, pp. XXIII–XXIV;

»Poëtica.«, pp. XXIV–XXVI.

3. »Catalogus operum P. Rogerii Josephi Boscovich S.J. impressorum usque ad initium anni 1763.«, u: Rogerius Josephus Boscovich, *Theoria philosophiae naturalis redacta ad unicam legem virium in Natura existentium* (Venetiis: Ex Typographia Remondiniana, 1763), nepaginirani prilog s istom razdiobom kao u prethodnom katalogu, pp. [1–7].

4. »Indice delle opere dell' Ab. Ruggiero Giuseppe Boscovich pubblicate prima della sua morte«, u: Francesco Ricca, *Elogio storico dell' Abate Ruggiero Giuseppe Boscovich* (Milano: Nella Stamperia di Giuseppe Marelli, 1789), pp. 108–116.

Djela su razvrstana po strukama:

»Opere poetiche.«, p. 108;

»Opere di vario argomento.«, pp. 108–109;

»Opere fisico-matematiche.«, p. 109;

»Opere matematiche.«, pp. 109–110;

»Opere di meccanica, così teorica, come pratica.«, p. 110;

»Opere d'idrodinamica«, pp. 110–111;

»Opere fisico-matematiche.«, p. 111;

»Opere d'astronomia.«, pp. 112–115;

»Opere d'ottica.«, pp. 115–116.

Preuzeto u: Francesco Maria Appendini, *Notizie storico-critiche sulle antichità, storia e letteratura de'Ragusei*, Tomo II. (Ragusa: Dalle stampe di Antonio Martecchini, 1802), na pp. 60–64, 159–160.

5. »Opera edita«, prilog uz: Angelus Fabronius, »Rogerius Josephus Boscovichus«, *Vitae Italorum doctrina excellentium qui saeculis XVII. et XVIII.*

floruerunt, Volumen XIV., auctore Angelo Fabronio (Pisis: Excudebat Aloysius Raphaelius, 1789), pp. 254–381, na pp. 356–381.

6. »BOSCOVICH Ruggero Giuseppe (d. C. d. G), da Ragusi, 1711–1787«, natuknica u: Pietro Riccardi, *Biblioteca matematica italiana dalla origine della stampa ai primi anni del secolo XIX*, Parte prima: Catalogo biografico, bibliografico e storico per ordine alfabetico, Volume I (Modena: Tipografia dell'erede Soliani, 1870), cc. 172–185, nn. 1–74. Vidi ispravke i dopune ove natuknice u:

»Correzioni ed aggiunte: Serie prima«, p. 9;

»Correzioni ed aggiunte: Serie seconda«, p. 100; nn. 75–76.

»Correzioni ed aggiunte: Serie terza«, p. 166.

Rijetko izdanje s nakladom od 250 primjeraka.

7. »[Mnogobrojna književna djela Rugjera Boškovića u raznih jezicih]«, u: Ivan Kukuljević Sakcinski, *Glasoviti Hrvati prošlih vjekova* (Zagreb: Matica hrvatska, 1886), bilješka 10 uz životopis »Rugjer Josip Bošković« na pp. 264–268.

Kukuljevićev popis sadrži 91 djelo, razvrstano u pet odjeljaka:

»Prva djela Boškovićeve«, nn. 1–14, pp. 264–265;

»Sljede djela, koja su po svoj prilici pisana od god. 1740. do 1750.«, nn. 15–36, p. 265;

»Djela štampana poslije god 1750.«, nn. 37–60, p. 266;

»Djela štampana kojim se ne zna vrijeme.«, nn. 61–80, p. 267;

»[Tiskani pjesmotvori]«, nn. 1–11, pp. 267–268.

8. »Popis književnih radnja Boškovićevih.«, prilog u: Franjo Rački, »Rugjer Josip Bošković: Životopisna crta«, u: *Život i ocjena djela Rugjera Josipa Boškovića, Rad JAZU 87–88–90 (1887–1888)*, pp. 1–100, na pp. 95–100, nn. 1–71. Sastavljen »kronologičkim redom«.

9. »Boscovich, Roger Joseph«, natuknica u: Carlos Sommervogel, *Bibliothèque de la Compagnie de Jésus*, t. I (Bruxelles: Oscar Schepens; Paris: Alphonse Picard, 1890), cc. 1828–1850, nn. 1–108.

10. »Znanstvena djela Boškovićeve«, prilog uz: Ante Anić, »Život i rad Rugjera Josipa Boškovića«, u: *Spomenica Rugjera Josipa Boškovića. O 200.-toj obljetnici Njegova rođenja (18. V. 1711.–18. V. 1911.)* (Dubrovnik: Dubrovačko Katoličko Društvo »Bošković«, 1911), pp. 19–22, nn. 1–88.

11. Elisabeth Hill, »Chronological list of the published works of R. J. Boscovich«, u: Lancelot Law Whyte (ed.), *Roger Joseph Boscovich S.J., F.R.S., 1711–1787: Studies of his life and work on the 250th anniversary of his birth* (New York: Fordham UP, 1961), pp. 214–221.

12. »Popis djela Rudera Josipa Boškovića«, u: Željko Marković, *Rude Bošković*, dio drugi (Zagreb: JAZU, 1969), pp. 1091–1113.

13. Šime Jurić, *Croatiae scriptores Latini recentioris aetatis* (Zagrabiae: Institutum historicum Academiae scientiarum et artium Slavorum meridionalium, 1971). Bibliografske jedinice o Boškovićevim djelima *na latinskom jeziku* na pp. 14–17, 68, 190, 205–210, 212–213, 215–216, 229, 290, 307–308, 310–311, 313, 319, 321–327, 329, 353. Vidi i dodatak: Šime Jurić, *Iugoslaviae scriptores Latini recentioris aetatis pars I.: Opera scriptorum Latinorum natione Croatarum usque ad annum MDCCCXLVII typis edita: Ad tomos I et II additamentum I.* (Zagrabiae: Bibliotheca nationalis et universitaria Zagrabiensis et Academia scientiarum et artium Slavorum meridionalium, 1982), nn. 111–115, pp. 25–26; n. 550, p. 116; n. 744, p. 160; n. 569, p. 120. Služim se namjerno rijetkim izdanjem objelodanjenim za »hrvatskoga proljeća« koje je na koricama naslovljeno »Croatiae scriptores« umjesto »Iugoslaviae scriptores«, dok su sadržaj i paginacija, dakako, isti.

14. »Elenco cronologico delle opere di R. G. Boscovich«, u: Germano Paoli, *Ruggiero Giuseppe Boscovich nella scienza e nella storia del '700* (Roma: Accademia Nazionale delle Scienze detta dei XL, 1988), pp. 551–558.

Prvi, rukopisni popis Boškovićevih djela potječe iz pera samog pisca, a nastao je na pismeni poticaj mladoga Boškovićeve prijatelja Giovana Stefana Contija iz Luce koji ga je zapitkivao što je sve napisao i može li se to nabaviti u knjižarama. Predmet pisma što ga je Bošković upravio Contiju 23. svibnja 1761, nakon što je u tiskara Zatte započeo nadgledati pripremu novog izdanja svoga »poetičko-matematičkog djela«, najbolje sažima izričaj »intorno alle mie opere«. ¹ On ima oblik prisjećanja pisca na plodno, a zaključeno rimsko razdoblje Boškovićeve književnosti, a ne oblik pomnog popisa jednog bibliografa. Proizvodi Boškovićeve književne radionice razvrstani su u četiri skupine: djela, rasprave u Rimskom kolegiju, članci u časopisima te na kraju poezija. Taj je rukopisni katalog prerastao u prvi tiskani. Pripremajući u Veneciji drugo, izmijenjeno izdanje svoga spjeva *De Solis ac Lunae defectibus* Bošković je iskoristio priliku da u izdanje uvrsti i popis svojih djela tiskanih do 1761. godine. Preuzeo je temeljnu razdiobu iz rukopisnoga kataloga, točno nabrajajući rasprave napisane za svečane javne obrane u Rimskom kolegiju, prije svega da bi im javno zajamčio svoje autorstvo. Za sve je svoje tiskotine samosvjesno istaknuo godinu prvoga izdanja na rubu lista. Treći popis, uvršten u mletačko izdanje Boškovićeve sinteze *Theoria philosophiae naturalis* 1763. godine kao nepaginirani prilog, nije, kako bi se iz naslova očekivalo, bitni proširak prethodnoga mle-

¹ Ruggiero Giuseppe Boscovich, *Lettere a Giovan Stefano Conti*, a cura di Gino Arighi (Firenze: Leo S. Olschki, 1980), p. 36.

tačkog popisa, nego je, po Boškovićevu vlastitu priznanju,² preuzet iz mletačkoga izdanja Boškovićeve spjeva, premda s neznatnim, utoliko zanimljivijim razlikama i jednom novinom: podatkom o dvama izdanjima Boškovićeve poučnog spjeva. Nažalost, to je i posljednja bibliografija koju je Bošković pripremio i tiskao.

Sljedeće su bibliografije objavili Boškovićeve prijatelji u elogijima 1789. godine. Njihov je glavni nedostatak u tome što su urađene s nedovoljnom akribijom, a propustile su s malog vremenskog razmaka zabilježiti podatke o Boškovićevoj književnoj produkciji nakon 1763. godine, podatke koje su s lakoćom mogle zabilježiti. Francesco Ricca, Boškovićev prijatelj iz studentske aule Rimskoga kolegija, razvrstao je Boškovićeve tiskane i rukopisna djela po strukama, dok se Angelo Fabroni, član akademije *dei Quaranta*, odlučio objaviti kronološki popis isključivo tiskanih djela svog druga iz veronske akademije.

Tijekom druge polovice 19. stoljeća objavljene su dvije vrsne strukovne bibliografije koje su sadržavale popis Boškovićevih djela: matematička koju je izradio Riccardi i isusovačka koju je objavio Sommervogel. Bibliografije koje su izdane u Modeni i Bruxellesu u punoj su mjeri upozorile na bolno hrvatsko zaostajanje u tom razdoblju. Popisi Saccinskoga i Račkoga iskazali su brojne slabosti. Iako je Saccinski istaknuo da su za tu priliku Boškovićeve djela »težkim trudom sabrana«,³ njegov popis nije upotrebljiv. Primjerice, tri važne Boškovićeve rasprave iz rimskoga razdoblja, i to *De centro gravitatis* (1751), *De continuitatis lege* (1754) i *De lege virium* (1755), uvrstio je među djela »koja su po svoj prilici pisana od god. 1740. do 1750.«⁴ *Memorie sopra la Fisica e Istoria Naturale di Diversi Valentuomini* za njega su naslov Boškovićeve spisa, čak pod rednim brojem 46, a ne naslov talijanskoga znanstvenog časopisa u kojem je Bošković objavio nekoliko važnih članaka. Kasnija izdanja glavnog djela *Theoria philosophiae naturalis* objavljena su po Kukuljeviću u Beču 1764. godine, a u Parizu 1765. godine. I tomu slično. Rački je do 1760. godine »kronologičkim redom« slijedio Boškovićev katalog uz izdanje poučnoga spjeva, premda i on ponekad s nedostatnom pomnjom, dok je iz razdoblja nakon 1760. godine zabilježio samo 9 bibliografskih jedinica. Anić je u dubrovačkoj *Spomenici* uz 200. obljetnicu Boškovićeve rođenja 1911. godine ponudio samo popis naslovâ, i on »sastavljen hronologičnim redom«, premda je taj poredak na više mjesta na-

² »Catalogus operum P. Rogerii Josephi Boscovich S.J. impressorum usque ad initium anni 1763.«, u: Rogerius Josephus Boscovich, *Theoria philosophiae naturalis* (Venetiis: Ex Typographia Remondiniana, 1763), pp. [1–7], na p. [7]: »Idem recusum fuit anno 1761 Venetiis apud Zattam in 8.º cum exiguo additamento in fine, & cum hoc catalogo, quem inde huc derivavimus.«

³ Ivan Kukuljević Saccinski, *Glasoviti Hrvati prošlih vjekova* (Zagreb: Matica hrvatska, 1886), bilješka 10 uz životopis »Rugjer Josip Bošković« na pp. 264–268, na p. 264.

⁴ Kukuljević, *Glasoviti Hrvati prošlih vjekova*, p. 265.

rušen. Dubrovački popis dijeli sudbinu cijele *Spomenice* koja se sa strahopoštovanjem oslanjala na Akademijino izdanje uz 100. obljetnicu Boškovićeve smrti, iako je tada u Dubrovniku bila cijela rukopisna ostavština Ruđera Boškovića. Treba samo podsjetiti da je u tom izdanju, u likovnom prilogu na kraju izdanja, objavljen snimak kartuše Boškovićeve i Maireova zemljovida »Nuova Carta Geografica dello Stato Ecclesiastico« iz 1755. godine, ali bez očitovanja gdje se zemljovid nalazi, a danas u Hrvatskoj nije poznat ni jedan primjerak tog zemljovida.

Uz Boškovićeve jubileje 1961. i 1987. godine, tj. uz 250. obljetnicu rođenja i 200. obljetnicu smrti, objavljene su dvije vrijedne bibliografije u Engleskoj i Italiji. »Kronološka lista« Elisabeth Hill iscrpan je popis, komplementaran Boškovićevu životopisu koji je Hill priredila za Whyteov londonski zbornik, i danas najutjecajnije knjige o Boškoviću u anglosaksonskom svijetu. Germano Paoli je svojim kronološkom listom zaključio monografiju o Boškoviću kojom se Accademia dei Quaranta odužila pripadniku prve četrdesetorice svojih članova. »Popis djela Ruđera Josipa Boškovića« zaključuje Markovićevu dvosveščanu monografiju, objavljenu u razdoblju 1968–1969. kao plod sustavnog i promišljenog rada koji je potrajao više desetljeća.

Bibliografijama triju boškovićologa valja pridodati i Jurićevu bibliografiju hrvatskoga latinista. Ona po zamisli sastavljača sadrži podatke i o izdanjima koje pisac nije uspio pronaći ni u jednoj knjižnici u kojoj je skupljao građu, dakle podatke iz ranijih bibliografija, leksikona, povijesnih pregleda, studija o razvoju tiskarstva i sličnih priloga s istaknutim bibliografskim udjelom.⁵ U tom svom sloju Jurićeva je bibliografija poziv na traganje za izdanjima hrvatskih latinista koja dosad nisu zabilježena u katalozima hrvatskih i inozemnih knjižnica, poziv koji je slijedio i sâm Jurić kad je 1982. godine objavio *Additamentum I.* uz izdanje svoje bibliografije iz 1971. godine.

Prema popisu izvora Jurić se poslužio djelima Appendinija, Riccardija, Račkoga i Sommervogela, a njima je u *Additamentumu* priključio i Markovićev »Popis«.

Unatoč pomnom i ustrajnom radu iskusnoga bibliografa i Jurićeva bibliografija iskazuje propuste kad je riječ o Boškovićevu djelu. Zorno ću to rasvijetliti na dva primjera. Prvi se tiče dvaju Boškovićevih znanstvenih pisama o Kartezičevim ovalima, napisanih na talijanskom jeziku, koje je Suardi uvrstio u svoje djelo *Nuovi istromenti* (1752). Opisujući taj Boškovićev prinos Jurić je 1971. godine među Boškovićeva djela iz matematike ubrojio spis *De curvis quibusdam*

⁵ Usp. »Note compendiarie fontium«, u: Šime Jurić, *Croatae scriptores Latini recentioris aetatis* (Zagrabiae: Institutum historicum Academiae scientiarum et artium Slavorum meridionalium, 1971), pp. IX–XI.

i pritom se pozvao na Račkoga. Čitajući pak Markovićev »Popis«, on je u *Additamentum* 1982. godine otišao korak dalje pa ustanovio da Suardijevo djelo *Nuovi istromenti* postoji u Knjižnici Britanskoga muzeja i u Nacionalnoj biblioteci u Parizu, služeći se, pretpostavljam, katalogima tih dvaju znamenitih knjižnica.⁶ Što se zapravo dogodilo? Bošković je u svom prvom tiskanom katalogu iz 1761. godine koji je napisao na latinskom jeziku o tom svom prinosu zapisao: »In Opere Comitum Joannis Baptistae Soardi [sic!], cui titulus, Nuovi instrumenti [sic!] &c. in Brescia dalle stampe di Gio. Battista Rizzardi, in 4., habentur binae epistolae Italicae ipsius P. Boscovich de Curvis quibusdam, cum figuris, & demonstrationibus.«⁷ Rački je, očito nepažljivo čitajući Boškovićevu rečenicu, izdvojio izričaj »de curvis quibusdam« kao naslov, premda je Bošković naglasio da se radi o dvama talijanskim pismima (»binae epistolae Italicae«), a Jurić je, poštujući bibliografiju Račkoga kao izvor, preuzeo omašku Račkoga u svoju bibliografiju. Pronašao sam Suardijevo djelo u knjižnici *Bibliotheca Rhacusina* Milana Rešetara u sastavu Historijskog arhiva u Dubrovniku i uvjerio se da je riječ o talijanskim pismima, pa ih i opisao u Prilogu 2 pod rednim brojem 29. Dakle, prema mjerilima koje je ustanovio sâm Jurić toj bibliografskoj jedinici nije mjesto u bibliografiji hrvatskoga latinizata.

Oprečni primjer nudi Boškovićev geometrijski članak naslovljen »Dimostrazione facile d' una principale proprietà delle Sezioni Coniche«, a objavljen 1746. godine u rimskom časopisu *Giornale de' Letterati*.⁸ Među jedanaest članaka što ih je Bošković objavio u tom časopisu u razdoblju 1746–1753. to je uistinu jedini koji je napisao na latinskom jeziku, a Jurić je, posve razumljivo, pretpostavio da su svi članci objavljeni u tom časopisu napisani na talijanskom. Zapletu je kumovao urednik Michelangelo Giacomelli koji je Boškovićev članak opremio naslovom i predgovorom na talijanskom jeziku. Ipak, cijeli Boškovićev članak napisan je na latinskom! Treba ga dakle uvrstiti u bibliografiju hrvatskoga latinizata, a u Jurićevoj je bibliografiji izostavljen. Upućenice na bibliografije ili literaturu bibliografskog karaktera, koje se uvrstavaju u opis bibliografske jedi-

⁶ Usp. »Popis književnih radnja Boškovićevih.«, prilog u: Franjo Rački, »Rugjer Josip Bošković: Životopisna crta«, u: *Život i ocjena djela Rugjera Josipa Boškovića*, Rad JAZU 87–88–90 (1887–1888), pp. 1–100, na p. 98, n. 43; »Popis djela Rudera Josipa Boškovića«, u: Željko Marković, *Rude Bošković*, dio drugi (Zagreb: JAZU, 1969), pp. 1091–1113, na p. 1099; Šime Jurić, *Croatae scriptores Latini recentioris aetatis* (Zagrabiae: Institutum historicum Academiae scientiarum et artium Slavorum meridionalium, 1971), p. 311, n. 28; Šime Jurić, *Jugoslaviae scriptores Latini recentioris aetatis pars I.: Opera scriptorum Latinorum natione Croatarum usque ad annum MDCCCXLVII typis edita: Ad tomos I et II additamentum I.* (Zagrabiae: Bibliotheca nationalis et universitaria Zagrabiensis et Academia scientiarum et artium Slavorum meridionalium, 1982), p. 160, n. 744.

⁷ Usp. »Catalogus operum P. Rogerii Josephi Boscovich S. J. impressorum usque ad initium anni 1761.«, u: Rogerius Iosephus Boscovich, *De Solis ac Lunae defectibus* (Venetiis: Typis Antonii Zatta, 1761), pp. XI–XXVI, na p. XXIV.

⁸ Vidi bibliografske jedinice pod rednim brojevima 14, 15 i 16 u *Prilogu 2*.

nice kad nije moguće uputiti na primjerke izdanja pohranjene u hrvatskim ili inozemnim knjižnicama, bogatstvo su Jurićeve bibliografije, njezina velika prednost, ali ponekad, kao u ovom primjeru, i njezina slabost!

Od početka svojih istraživanja Boškovićeve djela, uz Sommervogelov katalog, najčešće sam posezao za Markovićevim »Popisom«. On jedini nije nastojao tek udovoljiti propisanim bibliografskim standardima nego je popis sastavio s nakanom da bude što primjereniji interesima istraživača Boškovićeve djela. Uz dužno poštovanje knjižničarskog umijeća, Markovićev popis nije popis knjižničara, nego istraživača! To je vidljivo iz njegovog ustroja. Marković je pri tom vjerno slijedio postupak koji je Bošković primijenio u svojim tiskanim katalogima iz 1761. odnosno 1763. godine, a koji se odlikuje dvama obilježjima:

1. godina prvog izdanja u obliku rubnog podnaslova;

2. okupljanje svih podataka o različitim izdanjima istoga spisa na jednom mjestu, dakako u kronološkom slijedu počevši od prvoga izdanja.

Istu sam metodologiju slijedio i ja u *Prilogu 2* uz ovaj članak.

Unatoč piščeve savjesnosti neki su nedostaci Markovićeve »Popisa« odmah uočljivi, premda je teško protumačiti zašto su nastali. Izuzmu li se propusti koji se redovito zbivaju na putu od rukopisa do knjige, Markovićeve bibliografija pati od neujednačenosti u opisu Boškovićevih članaka u časopisima i zbornicima te u opisu priloga uz tekst. Opis Boškovićeve članka ili pisma u časopisu ili zborniku često ne sadrži paginaciju Boškovićeve teksta. Uz Boškovićeve rimske rasprave nekad su navedeni podaci o crtežima, a nekad su preskočeni. Zemljovid i tablice astronomskih motrenja, premda važni elementi izdanja, rijetko se kad spominju. Izdavač kao podatak koji je bitan za identifikaciju izdanja često nije naveden te nije bilo jasno sadrži li opisano izdanje takav podatak ili ga ono baš nema. Napokon, nije jasno zašto se Marković nije poslužio kronološkom listom Elisabeth Hill jer bi u tom slučaju njegov popis bio potpuniji.

U opisu Boškovićeve spisa znao je Marković posegnuti i za kriptogramom. Nalazište prve Boškovićeve hidrotehničke ekspertize *Scrittura sú le cagioni, e rimedj de Danni seguiti nelle passonate di Fiumicino per l'Escrescenze degl'Anni 1750, e 1751* označio je kraticom FAJA da ne bi izrijekom naveo da se rukopis nalazi u arhivskom nizu *Opera Nostrorum* središnjeg arhiva isusovačkoga reda Archivum Romanum SJ.⁹ Kako drukčije nego kao kriptogram razumjeti kraticu FAJA ako Fotoarhiv Jugoslavenske akademije ne postoji službeno kao ustanova? Kako drukčije nego kao kriptogram razumjeti kraticu FAJA koja je u ovom slučaju označavala privatnu zbirku jednog istraživača? Marković je, izgleda mi, procijenio da je razborito tako postupiti 1969. godine.

⁹ Vidi bibliografsku jedinicu pod rednim brojem 35 u *Prilogu 2*.

U bilješci na kraju »Popisa djela Rudera Josipa Boškovića« Marković je izričito upozorio na dvije dimenzije Boškovićeve djela koje nije obradio u cijelosti: poezija i hidrotehničke ekspertize. Nažalost, u tomu je posve slijedio primjer Račkoga iz 1887. godine.¹⁰ »Osim u ovom Popisu navedenih Boškovićevih pjesničkih priloga ima i dosta drugih.«¹¹ zapisao je vrsni boškovićolog, a da nije protumačio zašto je u svoj popis uvrstio osam izdanja Boškovićeve poezije, a druga nije? Primjerice, zbornik *Arcadum carmina. Pars altera* (1756) promaknuo je Boškovića u pjesnika rimske književne akademije *degli Arcadi*, kao što je zbornik *Carmina recentiorum poetarum VII. e Societate Jesu* (1772) odredio Boškovićevo mjesto u isusovačkoj tradiciji latinskoga pjesništva u 18. stoljeću, a upravo ta dva pjesnička zbornika, koja su u svojim sredinama polučila dobar prijam, Marković nije opisao u svom »Popisu« premda je za njih znao. Još je zagonetnije zašto je u potpunosti opisao prvo, drugo i četvrto izdanje Boškovićeve poučnog spjeva *De Solis ac Lunae defectibus*, ali ne i »treće« za koje je također znao da postoji, a važno je za recepciju Boškovićeve epa u Austriji.¹² Mogu samo pretpostavljati, ne i tvrditi, da mu nije bilo poznato da u knjižnici Iva Bizzara u sastavu Akademijina Zavoda za povijesne znanosti u Dubrovniku postoji primjerak toga trećeg izdanja. Uz to, od Boškovićeve stihova uvrštenih u Markovićev »Popis« šest naslova pripada pojedinačnim pjesmama koje nemaju potpuni bibliografski opis.

Boškovićeve hidrotehničke ekspertize koje u Markovićevoj monografiji nisu obrađene koliko zaslužuju jer su opisane samo na dvije stranice,¹³ doživjele su istu sudbinu i u »Popisu«. Od Boškovićeve spisa o lukama, rijekama, močvarama i vodovodima Marković je u popis uvrstio šest naslova, od toga samo dva tiskana iako sam, pišući studiju o Boškovićeve hidrotehničkim ekspertizama, ustanovio da ih je dosad tiskano osam u jedanaest izdanja.¹⁴ Za eksper-

¹⁰ »Popis književnih radnja Boškovićeve«, prilog u: Franjo Rački, »Rugjer Josip Bošković: Životopisna crta«, u: *Život i ocjena djela Rugjera Josipa Boškovića, Rad JAZU* 87–88–90 (1887–1888), pp. 95–100, na p. 100: »Boraveći u Rimu Bošković je između 1736–1760 obielodanio više prigodnih pjesama u izdanjih akademije Arkada. ... Napokon Bošković je izradio mnoge, što duže što kraće, hidrodinamičke strukovne izvještaje, ...«

¹¹ »Popis djela Rudera Josipa Boškovića«, u: Željko Marković, *Rude Bošković*, dio drugi (Zagreb: JAZU, 1969), pp. 1091–1113, na p. 1112.

¹² Usp. Ivica Martinović, *Ruder Bošković* (Zagreb: Croatian PEN Centre & Most/The Bridge, 1993), u odjeljku »Literary work« na pp. 20–21, gdje su kao prvorazredna hrvatska kulturna činjenica u razdoblju 1760.–1779. opisana izdanja Boškovićeve didaktičkog spjeva u četiri zemlje: Engleskoj, Veneciji, Austriji i Francuskoj, u četiri istaknuta europska središta: Londonu, Veneciji, Grazu i Parizu.

¹³ Željko Marković, *Rude Bošković*, dio prvi (Zagreb: JAZU, 1968), pp. 316–317.

¹⁴ Usp. prilog »Popis Boškovićeve rukopisa i objavljenih radova iz hidrotehnike i hidrodinamike«, u: Ivica Martinović, »Hidrotehničke ekspertize Rudera Boškovića«, *Naše more* 40 (1993), pp. 61–75, na pp. 74–75.

tize je Marković naveo samo naslov i godinu pisanja. Podatke je najvjerojatnije preuzeo od Ricce.

Prema novoj bibliografiji Rudera Josipa Boškovića

Napomene uz Markovićev »Popis djela Rudera Josipa Boškovića« počeo sam sustavno prikupljati od 1979. godine usporedno s izradom magistarskoga rada kad sam sustavno tražio za primjercima Boškovićevih knjiga i članaka u dubrovačkim knjižnicama. Jedno dubrovačko nalazište valja istaknuti kao najvredniju *Boscovichianu* na hrvatskom tlu. To je *Bibliotheca Rhacusina* Milana Rešetara u sastavu Historijskog arhiva u Dubrovniku, dragocjena knjižnica što je nastala marom vrsnoga bibliofila i koja, unatoč ustaljenoj predodžbi, nije u cijelosti završila u praškom Klementinumu, nego je, bar što se tiče Boškovića, najbolji dio te knjižnice na temelju odluke samog prikupljača i istraživača hrvatskih kulturnih vrijednosti Milana Rešetara i danas u Dubrovniku, u sastavu Historijskog arhiva u Dubrovniku.¹⁵

Prikupljanju bibliografskih podataka pogodovale su i tri izložbe u kojima sam sudjelovao od 1990. godine radeći redovito tematsku cjelinu o Boškoviću: višegodišnji kulturološki projekt *Isusovačka baština u Hrvata* ostvaren u Muzejskom prostoru na Jezuitskom trgu u Zagrebu (1992–1993), samostalna izložba *Ruder Bošković (1711–1787)* prigodom 59. kongresa međunarodnoga P.E.N.-a u palači Sponza u Dubrovniku (1993), te višegodišnji prirodoslovni projekt koji je u obliku izložbe *Znanost u Hrvata* neposredno pred otvorenjem ponovno u Muzejskom prostoru u Zagrebu (1996).¹⁶ Uvid u cjelinu Boškovićeve

¹⁵ O praškom dijelu Rešetarove knjižnice usp. Oton Berkopec, *Rešetarova Knjhovna Ragusian* (Praha: Státní knihovna ČSSR, 1967), preuzeto pod naslovom »Bibliotheca Rhagusina – Praha« u: Vera Čičin-Šain (ed.), *From Dubrovnik to Prague: Special edition for the 61st P.E.N. Congress Prague 1994* (Zagreb: Croatian P.E.N. Centre, 1994), pp. 204–254; Mirko Kratofil, »Knjižnica Milana Rešetara u Pragu«, *Dubrovački horizonti* 4(1972), br. 9–10, pp. 52–54; Maria Rita Leto, *Milan Rešetar* (Zagreb: Zavod za znanost o književnosti, 1989), pp. 20–21; Mirko Kratofil, »Milan Rešetar a jeho "Bibliotheca Rhagusina" (Dubrovnická Knjhovna)«, u: Vera Čičin-Šain (ed.), *From Dubrovnik to Prague: Special edition for the 61st P.E.N. Congress Prague 1994* (Zagreb: Croatian P.E.N. Centre, 1994), pp. 201–203. Za dubrovački dio Rešetarove knjižnice *Bibliotheca Rhacusina* vidi rukopisni katalog: [Branimir Truhelka], *Bibliotheca Ragusina*, na pp. 1–55 pretežitio ispisani Truhelkinom rukom. Oznaka ustanove na prvom listu »Banovina Hrvatska / Državni arhiv u Dubrovniku« i naljepnica na koricama »Archivum Croaticum Ragusinum. / I. Inventarium Bibliothecae Ragusinae« upućuju na vrijeme kad je Dr. Branimir Truhelka izradio popis Rešetarove knjižnice u dubrovačkom arhivu. Uzalud sam se trudio pronaći bar jednu tiskanu bibliografsku jedinicu o dubrovačkom dijelu Rešetarove knjižnice!

¹⁶ Vidi objavljene kataloge: Ivica Martinović, »Filozofski, prirodoznanstveni, književni i istraživački rad Rudera Boškovića i prilog za njegovu biografiju«, u: *Isusovačka baština u Hrvata* (Zagreb: MGC, 1992), pp. 275–289; Ivica Martinović, *Ruder Bošković* (Zagreb: Croatian PEN Centre & Most/The Bridge, 1993).

stvaralaštva, koji su te izložbe htjele predočiti, presudno je utjecao na to da u hrvatskim zbirka ma rijetkosti ogledam veliki broj rijetkih izdanja kroz kratko razdoblje i uočim mnoge nepoznate pojedinosti Boškovićeve bibliografije, a time i prepoznam zanemarene ili prešućene dimenzije Boškoviće va djela. Uz to, postupak odabiranja izložaka kao likovno najrječitijih predstavnika Boškoviće ve znanstvene, filozofske i književne radionice učinio me osjetljivijim za bitne popratne podatke o izdanjima Boškoviće vih djela: crteže, tabele astronomskih motrenja, zemljovide, likovne opise arheoloških nalaza i sl.

U sklopu istraživačkih predradnji za znanstvene radove i pri oblikovanju izložbenih cjelina skupio sam gradu za jednu novu bibliografiju Ruđera Josipa Boškovića koju ovim prinosom počinjem objavljivati u obliku ispravaka i dopuna uz Markovićev »Popis djelâ Ruđera Josipa Boškovića«. Čitatelj će već u naslovu uočiti da je riječ o prvom nastavku. Tri su razloga takvu postupku. Prvo, u ove ispravke i dopune uz Boškoviće vu bibliografiju uvrstio sam samo one Boškoviće ve tiskane i rukopisne spise koje sam imao prilike sâm ogledati i podrobno opisati, a za svaki sam ogledani primjerak naveo ustanovu u kojoj je pohranjen, te njegovu signaturu prema stanju na dan 30. studenoga 1995. Identifikacija ogledanoga primjerka osobito je važna zato jer se ogledanjem novih primjeraka na drugim nalazištima Boškoviće vih izdanja može ustanoviti je li riječ o novootkrivenom izdanju ili o već opisanom izdanju ili pak o primjerku koji može pružiti potpunije podatke od onoga koji sam imao u rukama. Tako će se, primjerice, moći ustanoviti koji su Boškoviće vi članci tiskani kao posebni otisci, bilo s paginacijom koja je preuzeta iz časopisa ili zbornika, bilo s vlastitom paginacijom, što može pomoći pri istraživanju recepcije Boškoviće va djela. Na takav me pristup osobito ponukao svezak koji sam u *Prilogu 2* u potpunosti obradio, naime zbornik Boškoviće vih članaka iz rimskoga znanstvenog časopisa *Giornale de' Letterati* kojemu je vlasnik sustavno, izrezivanjem i naljepljivanjem, uklanjao podatke nužne za potpuni bibliografski opis članka u časopisu, među njima naslov časopisa i paginaciju.¹⁷

Drugo, nisam u ovaj prvi nastavak uvrstio Boškoviće ve spise koje posjedujem u fotokopiji jer smatram da prije objavljivanja bibliografskog opisa izdanje moram imati u rukama. Izdanja iz galantnoga stoljeća počesto sadrže iznenađenja, pogotovo kad nude više nego što se može pročitati u kazalu! Osim toga, za nekim izdanjima i rukopisima dosad sam uzaludno tragao, ali zbog podataka kojima raspolazem ne odustajem od daljnje potrage, pače mogu s pouzdanjem očekivati da ću ih moći ogledati.

Treće, objavljivanje u nastavcima dopušta da se ovoj bibliografiji mogu pridodati nova izdanja, kako novootkrivena iz Boškoviće va vremena, tako i ona

¹⁷ Vidi bibliografske jedinice pod rednim brojevima 13, 14, 15, 16, 17, 18, 21, 22, 23, 24, 25, 26, 27, 28, 32 i 36 u *Prilogu 2*.

koja su objelodanjena nakon 1969. godine kad je Marković objavio svoj »Popis«, radilo se o izdanju spisa u potpunosti ili djelomice. Među izvorima koji su objelodanjani nakon izlaska Markovićeve monografije izdvajam kao primjer matematički spis *Memorietta* što ga je Bošković priložio uz pismo Antonu Mariju Lorgni 1768. godine.

Ustroj bibliografske jedinice

Članak je popraćen dvama priložima. Popis naslovljen »Pokrate nalazišta Boškovićevih djela« tvori *Prilog 1*, a ispravci i dopune uz Markovićeve »Popis djela Rudera Josipa Boškovića« tvore *Prilog 2* uz ovaj članak. U ovom, prvom nastavku opisano je 61 tiskano izdanje iz razdoblja 1736–1988. i tri rukopisa, a zastupljene su brojne discipline: astronomija, matematika, geofizika, mehanika, arheologija, arheoastronomija, kemija, optika, pastoralni dijalog, izgradnja instrumenata, gnomonika, prirodna filozofija, hidrotehnika, pjesništvo, geodezija, graditeljska statika, hidrodinamika i znanstvena epistolografija.

Poredak prvih izdanja bibliografskih jedinica je kronološki, naglašen godinom izdanja u posebnom stupcu na rubu lista. To mjerilo vrijedi za ovaj, ali i za svaki budući nastavak. Iza opisa prvog izdanja Boškovićeve spisa neposredno slijede opisi svih ostalih izdanja toga spisa. Kasnija se izdanja odmah prepoznaju po tome što im je godina izdanja u rubnom stupcu zabilježena u okruglim zagradama.

Svaka bibliografska jedinica uvijek ima tri razdjela:

1. opis bibliografske jedinice;
2. nalazište ogledanoga primjerka, sa signaturom i ex librisima;
3. opis ispravaka ili dopuna uz podatke objavljene u Markovićeve »Popisu djela Rudera Josipa Boškovića«.

Opis bibliografske jedinice uvijek započinje naslovom koji je zapisan onako kako je i otisnut na naslovnici izdanja, dakle uz uporabu verzala, kurziva i ostalih slovnih vrsta, s izričitom nakanom da i izvorni zapis naslova posluži kad se pri ogledu drugih primjeraka istoga Boškovićeve teksta bude utvrđivalo je li riječ o novom ili izmijenjenom izdanju ili o dotiskavanju. To je osobito važno ustanoviti za Boškovićeve rasprave iz rimskoga razdoblja koje su redovito objavljivane uz svečane godišnje vježbe na kraju akademske godine u Rimskom kolegiju. Ovisno o naravi izdanja, naslov Boškovićeve teksta prate naslov časopisa ili zbornika, rjeđe i naslov tematske cjeline u zborniku, a u nekim slučajevima rukopisni naslov zbornika u kojem je Boškovićev tekst uvezan ili privezan. Za duge naslove koji obilježuju mnoga izdanja iz 18. stoljeća nisam uvodio pokrate koje bi, da sam ih uveo, morale tvoriti još jedan prilog ovom članku. Između redundancije

i novoga sustava pokrata namjerno sam odabrao stanovitu redundanciju kako bi istraživač kojega zanima određena bibliografska jedinica sve podatke imao okupljene na jednom mjestu. Za Boškovićeve sam članke redovito zabilježio podatak o postojanju i osobitostima posebnoga otiska.

Tabele i crteže nastojao sam opisati do u pojedinosti (broj, veličina, smještaj u izdanju, oznake), pa i onda kad je trebalo ustanoviti na koje se slike iz likovnog priloga zbornika poziva Bošković u svom članku. Topografske karte, zemljovidi i ostali likovni prilozi opisani su po metodologiji kojom se opisuju grafike kad to doista i jesu. Veličina ploče i veličina prikaza izmjerene su u milimetrima.

Vrijeme nastanka rukopisa ili objavljivanja izdanja posebno je istaknuto u rubnom stupcu. Godina bez zagrada redovito označuje ili nastanak spisa ili prvo izdanje spisa, što je dakako razumljivo iz bibliografskog opisa. Godina u okruglim zagradama uvijek označuje godinu objavljivanja za sva kasnija izdanja.

Veličina izdanja nije opisana formatom, što jest bibliografski standard, nego visinom u centimetrima što je uvijek precizniji podatak. Takav mi se izbor nadao čim sam ustanovio da za isto izdanje Boškovićeve rasprave postoje primjerci različite visine.

Drugi je razdjel posvećen opisu nalazišta Boškovićeve djela i sadrži najviše četiri podatka u redosljedu: ustanova, zbirka, signatura, ex libris. Popis ustanova koje posjeduju Boškovićeve djela, što su ovdje opisana, posebno je izdvojen kao *Prilog 1* uz ovaj članak. Zbirke knjižne ili rukopisne građe navedene su punim naslovom, a ne pokratom.

Ex librisi, pogotovo kad se sustavno bilježe, nude dragocjene podatke o sudbini knjige, odnosno o nizu njezinih negdašnjih vlasnika, ponekad i o recepciji izdanja. Od ovdje opisanih bibliografskih jedinica 45 primjeraka pripadalo je knjižnici *Bibliotheca Rhacusina* Milana Rešetara, a danas je pohranjeno u Historijskom arhivu u Dubrovniku. Među obrađenim primjercima zabilježeni su ex librisi Iva Bizzara, zbirke Getaldi-Atems i Rezidencije Družbe Isusove u Dubrovniku.

U razdjelu koji je posvećen opisu dopuna i ispravaka odmah se, uporabom oznake u obliku (Marković nnnn), upućuje na stranicu Markovićeve »Popisa djelâ Rudera Josipa Boškovića« na kojoj je djelo opisano. Ukoliko je takva oznaka izostala, to znači da je riječ o tiskanom izdanju ili rukopisu koji nije bio uvršten u Markovićeve bibliografiju. Takvih izdanja u ovom prvom nastavku ima sedamnaest. Na raznovrsnost ispravaka i dopuna upućuje poseban popis u sljedećem odsječku »Vrste ispravaka i dopuna« ovoga članka.

Za rasprave koje na naslovnici izrijeком ne spominju ime pisca redovito sam se pozvao na prvi tiskani katalog Boškovićeve djela što ga je on sâm sastavio i objavio u drugom izdanju spjeva *De Solis ac Lunae defectibus* u Veneciji 1761. godine kako bi svojim rimskim raspravama zajamčio autorstvo.

Ondje gdje na temelju ogledanoga primjerka nisam mogao ustanoviti osnovne bibliografske podatke, izričito sam naveo koje podatke nisam mogao doznati, kako bih prilikom ogledavanja drugih primjeraka iste bibliografske jedinice u nekim drugim pohranama mogao usredotočiti pozornost upravo na izostale podatke. Ti se podaci nekad nisu mogli ustanoviti zbog propusta izdavača, a nekad zbog namjernih barbarskih postupaka negdašnjega vlasnika primjerka. To, kako sam već upozorio, napose vrijedi za dubrovački zbornik Boškovićevih članaka objavljenih u rimskom časopisu *Giornale de' Letterati*.

Na kraju bibliografske jedinice za neka sam izdanja oblikovao »javni prijedlog« upućen vlasniku primjerka. Obveza je istraživača upozoriti vlasnike na knjižne vrijednosti koje dosad nisu bile čuvane na primjeren način ili unutar zbirke kojoj su prvotno pripadale. Vlasnicima se u ovom nastavku predlažu dvije mjere zaštite:

1. pohrana rijetke knjige u zbirku rijetkosti;
2. smještaj izdanja u knjižnu zbirku ili cjelinu kojoj je ono prvotno pripadalo.

Bibliografski opis nekih izdanja zaključuje »napomena o osobitostima izdanja« kojom sam prije svega htio upozoriti na izvor, autograf ili prijepis, koji je poslužio za knjigotisak i na postupke kojima se poslužio priređivač prilikom izdavanja Boškovićeva teksta.

Vrste ispravaka i dopuna

Na temelju prikupljene građe ovdje popisujem sve vrste ispravaka i dopuna koje sam uočio priređujući bibliografske opise Boškovićevih spisa i uspoređujući ih s onima u Markovićevu »Popisu djela Rudera Josipa Boškovića«:

1. naslov spisa;
2. folijacija rukopisa, navlastito kad rukopis ima izvornu folijaciju;
3. autograf ili prijepis, s imenom prepisivača ako ga je bilo moguće ustanoviti;
4. *incipit* i *explicit* rukopisa;
5. oblikovanje teksta u rukopisu;
6. paginacija objavljenog teksta, osobito Boškovićevih članaka i znanstvenih pisama objavljenih u talijanskim književnim i znanstvenim časopisima i zbornicima;
7. potpuni naslov zbornika;
8. ime urednika zbornika ili časopisa gdje se to može izravno ili neizravno utvrditi;

9. godina dovršetka Boškovićevega teksta, osobito onda kad spis nema vlastitu dataciju, pa dataciju treba neizravno ustanoviti, što osobito vrijedi za tehničke ekspertize;
10. godina tiskanja Boškovićevega teksta, kako prvog objavljivanja, tako i objavljivanja svih kasnijih izdanja;
11. podaci o likovnom prilogu, osobito o broju tabela i crteža, kako uz sam Boškovićevega tekst, tako i uz cijelo izdanje;
12. naslov posebnih priloga uz Boškovićevega tekst, osobito uz njegove tehničke ekspertize;
13. naslov i paginacija popratnog pisma kojim je urednik popratio objavljivanje Boškovićevega teksta;
14. naslov i paginacija urednikova sažetka Boškovićevega članka, osobito u časopisu *Memorie sopra la Fisica e Istoria Naturale di Diversi Valentuomini* iz Lucce;
15. potpis Boškovićevega spisa, osobito kad je riječ o tehničkoj ekspertizi;
16. jezik Boškovićevega spisa ako se jezik naslova razlikuje od jezika teksta, kako je primjerice u članku »Dimostrazione facile d' una principale proprietà delle Sezioni Coniche« koji je opisan u bibliografskim jedinicama pod rednim brojevima 14, 15 i 16 u *Prilogu 2*;
17. podaci o posebnom otisku Boškovićevega članka;
18. podaci o dvojezičnom izdanju Boškovićevega teksta;
19. podaci o ponovljenim, nepromijenjenim izdanjima Boškovićevega spisa;
20. podaci o Boškovićevega članku u kazalima zbornika i drugih izdanja;
21. podaci o crtežima uz Boškovićevega članak u kazalima crteža zbornika ili časopisnog sveska;
22. podaci o tabelama s rezultatima astronomskih motrenja;
23. podaci o topografskim kartama i zemljovidima;
24. prvi zapisi rezultata Boškovićevega astronomskih motrenja u izvješćima drugih astronoma, osobito Christophera Mairea.

Novosti u bibliografiji Rudera Josipa Boškovića

Od 61 tiskanog izdanja, koliko ih je obrađeno u ovom, prvom nastavku bibliografije Rudera Josipa Boškovića, njih 52 tiskana su za Boškovićevega života, dakle prije 1787. godine, sedam ih je objavljeno u razdoblju od Boškovićeve smrti do pojave Markovićevega popisa 1969. godine, a dva su objavljena nakon 1969. godine.

Među opisanim izdanjima deset ih nije bilo uvršteno u Markovićev »Popis djela Rudera Josipa Boškovića«. ¹⁸ Šest ih je objavljeno za Boškovićevo života, među njima dvije pjesničke antologije koje sadrže Boškovićeve latinske stihove i prvo tiskano izdanje Boškovićeve ekspertize o isušivanju Pontinskih močvara, dok četiri izdanja pripadaju razdoblju 1787–1969. Njima valja pridodati još dva izdanja objavljena nakon pojave Markovićeve »Popisa«.

Od tri rukopisa, obrađena u ovom prvom nastavku Boškovićeve bibliografije, dva nisu bila uvrštena u Markovićev »Popis«: Boškovićev spis o prošlosti, sadašnjosti i budućnosti breske zvjezdarnice 1772. godine, sastavljen za bečki dvor nekoliko mjeseci prije smjenjivanja s položaja ravnatelja, i njegova bilješka o satu za gradski zvonik u Dubrovniku iz 1780. godine. ¹⁹

Članci Christophera Maireca, objavljeni u časopisu *Memorie sopra la Fisica e Istoria Naturale di Diversi Valentuomini*, sadrže metodološku novinu na koju valja posebno upozoriti. Pišući astronomski ljetopis za časopis iz Luce, Maire je pribilježio i rezultate astronomskih motrenja koje je Bošković obavljao iz Rimskoga kolegija, a najraniji, doslije nepoznat podatak potječe iz prosinca 1739. godine kad su Maire i Bošković zajednički opazali pomrčinu Sunca (sl. 1). Izvedbe i nalazi Boškovićeve astronomskih motrenja, kad ih zapisuju drugi znanstvenici koji su motrenjima bili nazočni, nesumnjivo su istraživački rezultati koji pripadaju Boškovićevoj bibliografiji. Maireovi zapisi nisu dosad bili predmet boškovićoloških prouka, pa zato i nisu dospjeli u bibliografije. Nakon upoznavanja s Maireovim astronomskim izvješćima valja općenito zaključiti: ako se nađe na zapis u kojem neki znanstvenik bilježi rezultate Boškovićeve opazanja u astronomiji, optici ili nekoj drugoj disciplini, onda je tom zapisu, rukopisnom ili tiskanom, svakako mjesto u Boškovićevoj bibliografiji.

Zaključak

Odnos prema bibliografiji, kao i prema ostalim infrastrukturnim priručnicima za istraživanje hrvatske kulturne baštine, valja prepoznati kao odnos prema izvorima, dakle prema glavnom predmetu istraživanja. Sa solidno obavljenim fundamentalnim predradnjama u Boškovićevu slučaju mogle su se izbjeći pre nagljene, preuranjene, samim tim i netočne ocjene Boškovićeve djela. Primjerice, ne bi se moglo dogoditi da se prešute čitave dimenzije Boškovićeve stvaralaštva, kao što se to dogodilo s Boškovićevom poezijom i hidrotehničkim ekspertizama. Podatak o motrenju pomrčine Sunca 1739. godine, koju su zajed-

¹⁸ Vidi bibliografske jedinice pod rednim brojevima 5, 10, 37, 44, 53, 55, 57, 59, 62 i 64 u *Prilogu 2*.

¹⁹ Vidi bibliografske jedinice pod rednim brojevima 54 i 58 u *Prilogu 2*.

384 P. Christ. Maire

Parisiis 3^h 35' 34, Finis 5^h 49' 50" U-
traque Phasis exhibet Differentiam
Meridianorum Parisiensis & Leodiens-
is 13' 0", quod idem multæ aliæ Ob-
servaciones inter se comparatæ con-
firmant.

OBSERVATIONES HABITÆ

ROMÆ AB ANNO MDCCXXXIX.
AD ANNUM MDCCXLIII.

1739.

Dec. 30, Eclipsis Solis Romæ in
Collegio Romano observata, una-
cum P. Bošcovich &c.

De 29, Jam cæpta erat

Eclips. ante 30^{ut} minimum, 20^h 58' 50"
Chorda partis deficientis 11' 57" 21 26 42

11 43, 21 27 55

11 27, 21 29 56

11 19, 21 31 31

10 57, 21 34 28

9 41, 21 40 0

8 19, 21 44 5

Desit Eclipsis 21 50 26

Per Micrometrum apratum Tubo-
trium pedum erat Chorda partis de-
ficientis tempore maximæ Obscura-
tio-

Sl. 1. Početak izvješća o Maireovu i Boškovićevu zajedničkom motrenju pomrčine Sunca
30. prosinca 1739. iz Rimskog kolegija.

Christophorus Maire, »Observaciones astronomicæ ... ab anno 1727 ad 1742«, *Memorie
sopra la Fisica e Istoria Naturale di Diversi Valentuomini* 2 (Lucca, 1744), pp. 357-394, na p. 384.

no iz Rimskoga kolegija opažali Maire i student Bošković, mogao je upozoriti istraživača na dugogodišnje poznanstvo dvojice isusovaca astronoma i baciti dodatno svjetlo na Boškovićevu odluku da za pratioca pri mjerenju meridijana od Rima do Riminija u razdoblju 1750–1752. izabere upravo Mairea. Naslov epigrama »In Planetarum dispositione Terra inter Martem, & Venerem.« koji je objelodanjen 1756. godine mogao je napatiti istraživača da je toliko puta ponovljena tvrdnja o Boškovićevu geocentrizmu do potkraj života bar dvojbena.²⁰ Usporedbom dvaju izdanja Boškovićeve spjeva *De Solis ac Lunae defectibus*, onog iz Venecije s onim iz Graza, moglo se otkriti da je »treće« izdanje Boškovićeve poučnoga spjeva nastalo tako što je vješt tiskar iz Graza ispred otiska ranijega mletačkoga izdanja Boškovićeve spjeva pridodao samo svoju naslovnicu i jedan filozofski tezarij! A ipak je to učinjeno u Boškovićevu slavu jer je u priloženom, za tu zgodu tiskanom Biwaldovu tezariju obrađena upravo Boškovićeve teorija silá. Pomnim bibliografskim opisom mogla se ustanoviti datacija nekog Boškovićeve dostignuća, kao što sam iz predgovora Giuseppea Toalda ustanovio kad je Bošković izgradio svoje satno njihalo dok je Marković to ustanovio neizravno, služeći se podacima iz bogate Boškovićeve korespondencije.²¹ Ili kao što sam na temelju detaljnog bibliografskog opisa stegnuo razdoblje nastanka Boškovićeve ekspertize o oteretnom kanalu Nuovo Ozzeri na razdoblje 1778–1781. Na temelju pariške bilješke koju je uputio Senatu Dubrovačke Republike mogao sam upozoriti na nezapažen podatak da se Bošković zanimao za živo bilo sata na gradskom zvoniku u rodnom gradu. A odabrao sam tek nekoliko rječitih primjera iz Boškovićeve bibliografije kako bih upozorio na to da detaljni bibliografski opis, primjeren istraživačkim interesima, uvijek jest više od puke knjižničareve rutine, a nekad postaje dragocjenim istraživačkim rezultatom.

²⁰ Vidi bibliografsku jedinicu pod rednim brojem 37 u *Prilogu 2*.

²¹ Marković, *Rude Bošković*, dio drugi, pp. 728–729.

PRILOG 1

Pokrate nalazištâ Boškovićevih djela

- ARSI *Opera Nostrorum*, arhivski niz u: Archivum Romanum SI, Roma
- ASL Archivio di Stato, Lucca
- BCT Biblioteca Civica di Trieste
- BCV Biblioteca Civica di Verona
- BRMR *Bibliotheca Rhacusina* Milana Rešetara, Historijski arhiv u Dubrovniku
- HAD Historijski arhiv u Dubrovniku
- KB Knjižnica Iva Bizzara, Zavod za povijesne znanosti HAZU u Dubrovniku
- KBSD Knjižnica Biskupskog sjemeništa, Dubrovnik
- KJH Znanstvena knjižnica »Juraj Habelić«, Filozofsko-teološki institut Družbe Isusove, Zagreb
- KMB Knjižnica Male braće, Dubrovnik
- ÖNB Österreichische Nationalbibliothek, Wien
- ZKD Znanstvena knjižnica, Dubrovnik

PRILOG 2

Ispravci i dopune uz:

Željko Marković, »Popis djelâ Ruđera Josipa Boškovića«, u:

Željko Marković, *Ruđe Bošković*, dio drugi (Zagreb: JAZU, 1969), pp. 1091-1113.

1.

DE MACULIS SOLARIBUS EXERCITATIO ASTRONOMICA
HABITA In Collegio Romano Societatis JESU a PP. ejusdem So-
cietatis. Anno MDCCXXXVI. Mense Die Horâ (Romae: ex Typo-
graphia Komarek, 1736), pp. 10, figg. 1-6 na posebnom listu iza p. 10,
vel. ploče 190×137 mm.

Vel. 20,5 cm.

Ogledani primjerak: HAD, R 547/1, članak I. u:

Dissertationes auctore P. Rogerio Josepho Boscovich Societatis Jesu in Collegio Romano matheseos Professore VOL. I. complectens eas omnes, quae ab anno 1736 ad annum 1742. Typis Komarek Romae pervulgatae sunt.

Ex libris: BRMR Nr. 1240. Sign. III. 31.

»INDEX DISSERTATIONUM HOC VOLUMINE CONTENTARUM.«, rukopisno kazalo zbornika na f. 2r sadrži zapis:

»I De Maculis Solaribus. 1736.«

Dopuna (Marković 1091): podaci o crtežima, podaci o postojanju primjerka u zborniku Boškovićevih rasprava koje je objelodanio rimski tiskar Komarek.

Za autorstvo rasprave usp. »Catalogus operum P. Rogerii Josephi Boscovich S. J. impressorum usque ad initium anni 1761.«, u Rogerius Iosephus Boscovich, *De Solis ac Lunae defectibus* (Venetiis: Typis Antonii Zatta, 1761), pp. XI-XXVI, na p. XIV.

2.

DE MERCURII NOVISSIMO INFRA SOLEM TRANSITU *DISSERTATIO* HABITA IN SEMINARIO ROMANO A GASPARE SERVANZI ACADEMICO REDIVIVO, COMITE NICOLAO DE GAMBARA ACADEMIAE REDIVIVORUM ASSESSORE, COMITE GASPARE MELZI ACADEMICO REDIVIVO *Seminarii Romani Convictoribus*. (Romae: Typis Antonii de Rubeis in via Seminarii Romani, Die Junii A. D. MDCCXXXVII.), pp. 14, figg. 1–12 na posebnom listu iza p. 14, vel. nepotpune pri vrhu odrezane ploče 240×198 mm.

1737

Vel. 22,5 cm.

Ogledani primjerak: HAD, R 547/2, članak I. u:

Dissertationes auctore P. Rogerio Josepho Boscovich Societatis Jesu in Collegio Romano matheseos Professore VOL. II. complectens eas omnes, quae ab anno 1737 ad annum 1742. Typis de Rubeis Romae excusae sunt.

Ex libris: BRMR Nr. 1245. Sign. III. 32.

»INDEX DISSERTATIONUM HOC VOLUMINE CONTENTARUM.«, rukopisno kazalo zbornika na f. 2r sadrži zapis:

»I De Mercurii novissimo infra Solem Transitu. 1737.«

Dopuna (Marković 1091): podaci o crtežima, podatak o postojanju primjerka u zborniku Boškovićevih rasprava koje je objelodanio rimski tiskar de Rubeis.

Za autorstvo rasprave usp. »Catalogus operum P. Rogerii Josephi Boscovich S. J. impressorum usque ad initium anni 1761.«, u Rogerius Iosephus Boscovich, *De Solis ac Lunae defectibus* (Venetiis: Typis Antonii Zatta, 1761), pp. XI–XXVI, na p. XIV.

3.

TRIGONOMETRIAE SPHAERICAE *Constructio*. DEMONSTRANDA A PP. SOCIETATIS JESU. *IN COLLEGIO ROMANO*. Die Septembris Anno D. M.DCC.XXXVII. (Romae: Typis Komarek, in Via Cursûs prope Plateam Sciarrae., M.DCC.XXXVII.), pp. 8, figg. 1–8 na posebnom listu iza p. 8, vel. ploče 196×140 mm.

1737

Vel. 21,1 cm.

Ogledani primjerak: HAD, R 547/1, članak II. u:

Dissertationes auctore P. Rogerio Josepho Boscovich Societatis Jesu in Collegio Romano matheseos Professore VOL. I. complectens eas omnes,

quae ab anno 1736 ad annum 1742. Typis Komarek Romae pervulgatae sunt.

Ex libris: BRMR Nr. 538. Sign. III. 31.

»INDEX DISSERTATIONUM HOC VOLUMINE CONTENTARUM.«, rukopisno kazalo zbornika na f. 2r sadrži zapis:

»II Constructio Trigonometrica demonstrata. 1737.«

Dopuna (Marković 1091): podaci o crtežima, podaci o postojanju primjerka u zborniku Boškovićevih rasprava koje je objelodanio rimski tiskar Komarek, potpuni podaci o izdavaču.

Za autorstvo rasprave usp. »Catalogus operum P. Rogerii Josephi Boscovich S. J. impressorum usque ad initium anni 1761.«, u Rogerius Iosephus Boscovich, *De Solis ac Lunae defectibus* (Venetiis: Typis Antonii Zatta, 1761), pp. XI–XXVI, na p. XIV: »Constructio Geometrica Trigonometriae sphaericae. Romae, ex Typographia Komarek. *Hujus titulus vel est hic ipse, vel parum ab hoc differt.*«

4.

DE VETERUM ARGUMENTIS PRO TELLURIS SPHAERICITATE DISSERTATIO *HABITA* IN SEMINARIO ROMANO SOC. JESU A COMITE VINCENTIO DE GAMBARA *ACADEMICO REDIVIVO* COMITE ALPHONSO CASATI *REDIVIVORUM CANDIDATO* SEMINARII ROMANI CONVICTORIBUS. (Romae: Typis Antonii de Rubeis in via Seminarii Romani, Die .... Augusti Anno MDCCXXXIX.), pp. 16, figg. 1–6 na posebnom listu iza p. 16, vel. nepotpune pri vrhu odrezane ploče 236×200 mm.

Vel. 22,6 cm.

Ogledani primjerak: HAD, R 547/2, članak III. u:

Dissertationes auctore P. Rogerio Josepho Boscovich Societatis Jesu in Collegio Romano matheseos Professore VOL. II. complectens eas omnes, quae ab anno 1737 ad annum 1742. Typis de Rubeis Romae excusae sunt.

Ex libris: BRMR Nr. 1247. Sign. III. 32.

»INDEX DISSERTATIONUM HOC VOLUMINE CONTENTARUM.«, rukopisno kazalo zbornika na f. 2r sadrži zapis:

»III De Veterum Argumentis pro Telluris Sphaericitate. 1739.«

Ispravci (Marković 1092): potpuni podatak o izdavaču. Markovićev podatak »Preštampano u časopisu *Memorie sopra la Fisica e Istoria Naturale di Diversi Valentuomini*. In Lucca. T. II (1744).« nije točan. U

drugom svesku spomenutog časopisa ponovno je objavljena samo Boškovićeva rasprava *Dissertatio de Telluris figura* (1739).

Dopune: podaci o crtežima, podaci o postojanju primjerka u zborniku Boškovićeve rasprave koje je objelodanio rimski tiskar de Rubeis.

Za autorstvo rasprave usp. »Catalogus operum P. Rogerii Josephi Boscovich S. J. impressorum usque ad initium anni 1761.«, u Rogerius Iosephus Boscovich, *De Solis ac Lunae defectibus* (Venetiis: Typis Antonii Zatta, 1761), pp. XI–XXVI, na pp. XIV–XV.

5.

»OBSERVATIONES ASTRONOMICAE LEODII, AUDOMAROPOLI ET ROMAE HABITAE AB ANNO MDCCXXVII. AD MDCCXLII. A P. CHRISTOPHORO MAIRE SOC. JESU.«, pp. 357–394, u:

Memorie sopra la Fisica e Istoria Naturale di Diversi Valentuomini, TOMO SECONDO (In Lucca: Per li Salani, e Giuntini./Si vendono da Giuseppe Maria Antonetti Librajo, 1744), pp. xvi + 396.

(1744)

Vel. 16,2 cm.

Urednik časopisa Carlantonio Giuliani, p. iii.

Predgovor urednika naslovljen »I collettori.«, pp. xi–xiv, sadrži na p. xiii sažetak Maireova članka.

U poglavlju »OBSERVATIONES HABITAE ROMAE AB ANNO MDCCXXXIX. AD ANNUM MDCCXLIII.« sadrži obavijesti o motrenjima Ruđera Boškovića u Rimskom kolegiju počevši od 30. prosinca 1739. do 10. travnja 1742., i to na pp. 384, 385, 388, 389 i 392.

1739.–
–1742.

Ogledani primjerak: HAD, R 52/2

Ex libris: BRMR Nr. 713. Sign. II. 28.

Dopuna. Dosad nepoznati podaci o ranim astronomskim motrenjima Ruđera Boškovića u Rimskom kolegiju što ih je priopćio Christopher Maire u svom astronomskom ljetopisu.

6.

DE MOTU CORPORUM PROJECTORUM IN SPATIO NON RESISTENTE DISSERTATIO *HABITA* IN SEMINARIO ROMANO SOC. JESU A MARCHIONE JACOBO ZAMBECCARI SEMINARIJ ROMANI CONVICTORE. ACADEMIAE REDIVIVORUM CANDIDATO. (Romae: Typis Antonii de Rubeis in via Seminarj Romani, Die ... Augusti Anno MDCCXL.), pp. 22; figg. 1–17 na posebnoj listi iza p. 22, vel. nepotpune, pri vrhu i pri dnu odrezane

1740

ploče 251×194 mm s odsječenim potpisom »Car Grandi Scul.« u donjem desnom kutu.

Vel. 22,5 cm.

Ogledani primjerak: HAD, R 547/2, članak V u:

Dissertationes auctore P. Rogerio Josepho Boscovich Societatis Jesu in Collegio Romano matheseos Professore VOL. II. complectens eas omnes, quae ab anno 1737 ad annum 1742. Typis de Rubeis Romae excusae sunt.

Ex libris: BRMR Nr. 1249. Sign. III. 32.

»INDEX DISSERTATIONUM HOC VOLUMINE CONTENTARUM.«, rukopisno kazalo zbornika na f. 2r sadrži zapis:

»V De Motu Corporum Projectorum in Spatio non resistente. 1740.«

Dopuna (Marković 1093): podaci o crtežima, podaci o postojanju primjerka u zborniku Boškovićevih rasprava koje je objelodanio rimski tiskar de Rubeis, potpuni podatak o izdavaču.

Za autorstvo rasprave usp. »Catalogus operum P. Rogerii Josephi Boscovich S. J. impressorum usque ad initium anni 1761.«, u Rogerius Iosephus Boscovich, *De Solis ac Lunae defectibus* (Venetiis: Typis Antonii Zatta, 1761), pp. XI–XXVI, na p. XV.

7.

DE OBSERVATIONIBUS ASTRONOMICIS, *Et quo pertingat earundem certitudo* DISSERTATIO HABITA IN SEMINARIO ROMANO SOCIETATIS JESU A PETRO CANEVARIACADEMICO REDIVIVO ANDREA GIOVANNELLI BENEDICTO GIOVANNELLI S.R.I. COMITIBUS Ejusdem Seminarii Convictoribus (Romae: Typis Antonii de Rubeis in via Seminarii Romani., Anno MDCCXLII. mense Augusti die XXVIII.), pp. 24, nn. 1–74, figg. 1–10 na posebnom listu iza p. 24, vel. nepotpune pri vrhu odrezane ploče 249×194 mm s oznakom »Car. Grandi incise« u donjem lijevom kutu.

Vel. 22,7 cm.

Ogledani primjerak: HAD, R 547/2, članak VII u:

Dissertationes auctore P. Rogerio Josepho Boscovich Societatis Jesu in Collegio Romano matheseos Professore VOL. II. complectens eas omnes, quae ab anno 1737 ad annum 1742. Typis de Rubeis Romae excusae sunt.

Ex libris: BRMR Nr. 1251. Sign. III. 32.

»INDEX DISSERTATIONUM HOC VOLUMINE CONTENTARUM.«, rukopisno kazalo zbornika na f. 2r sadrži zapis:

»VII De Observationibus Astronomicis, et quo pertingat earundem Certitudo. 1742.«

Dopuna (Marković 1094): podaci o paragrafima, podatak o postojanju primjerka u zborniku Boškovićevih rasprava koje je objelodanio rimski tiskar de Rubeis.

Za autorstvo rasprave usp. »Catalogus operum P. Rogerii Josephi Boscovich S. J. impressorum usque ad initium anni 1761.«, u Rogerius Iosephus Boscovich, *De Solis ac Lunae defectibus* (Venetiis: Typis Antonii Zatta, 1761), pp. XI–XXVI, na p. XVI.

8.

DISQUISITIO IN UNIVERSAM ASTRONOMIAM *Publicae Disputationi proposita in Collegio Romano Societatis JESU SUB AUSPICIIIS EMINENTIS., AC REVERENDIS. PRINCIPIS D. ALEXANDRI ALBANI S.R.E. CARDINALIS A NICOLAO RICCIO ROMANO Collegii Neophytorum de Urbe Alumno Dato omnibus opponendi loco. Anno. 1742. Mense Decembri Die 16.* (Romae: ex Typographia Komarek in Viâ Cursûs, 1742), pp. 23, nn. 1–59, figg. 1–5 na posebnom listu iza p. 23, vel. lista 225×159 mm.

1742

Vel. 22,5 cm.

Ogledani primjerak: HAD, R 547/1, članak VII. u:

Dissertationes auctore P. Rogerio Josepho Boscovich Societatis Jesu in Collegio Romano matheseos Professore VOL. I. complectens eas omnes, quae ab anno 1736 ad annum 1742. Typis Komarek Romae pervulgatae sunt.

Ex libris: BRMR Nr. 1244. Sign. III. 31.

»INDEX DISSERTATIONUM HOC VOLUMINE CONTENTARUM.«, rukopisno kazalo zbornika na f. 2r sadrži zapis:

»VII Disquisitio in universam Astronomiam. 1742.«

Ispravak (Marković 1094): točan broj stranica rasprave.

Dopune: podaci o paragrafima, podaci o postojanju primjerka u zborniku Boškovićevih rasprava koje je objelodanio rimski tiskar Komarek.

Za autorstvo rasprave usp. »Catalogus operum P. Rogerii Josephi Boscovich S. J. impressorum usque ad initium anni 1761.«, u Rogerius

Iosephus Boscovich, *De Solis ac Lunae defectibus* (Venetiis: Typis Antonii Zatta, 1761), pp. XI–XXVI, na p. XVI.

9.

»PROBLEMA MECANICUM *De solido maximae attractionis solutum* A P. ROGERIO JOSEPHO BOSCOVICH SOC. JESU Publico Professore Matheseos in Colleg. [io] Romano.«, pp. 63–88, u:

Memorie sopra la Fisica e Istoria Naturale di Diversi Valentuomini. TOMO PRIMO (In Lucca: Per li Salani, e Giuntini./Si vendono da Giuseppe Maria Antonetti Librajo, 1743), pp. xxxviii + 322.

Vel. 16,1 cm.

Grafička oprema članka: tabla s figg. 1–11 na posebnom listu umetnutom između pp. 86 i 87, vel. ploče 149×130 mm s oznakom »Tomo I. P. 86.« u gornjem desnom kutu.

»Indice ordinato delle figure di questo primo Tomo.« na p. xxvii pod rednim brojem 4 sadrži zapis: »Una Tavola con 11. figure geometriche, a cart. 86.«

Urednik časopisa Carlantonio Giuliani, p. iii.

Predgovor urednika »Agli amatori della fisica, e istoria naturale. I collettori.«, pp. xi–xxiv, sadrži na p. xix sažetak Boškovićeve članka.

Privez: »A' LEGGITORI DEL TOMO III. CARLO GIULIANI COLLETTORE.«, pp. i–xix; vidi sažetak Boškovićeve članka u trećem svesku časopisa, na pp. x–xi pod naslovom »VIII. Nova Methodus adhibendi phasium observationes in eclipsibus lunaribus &c.«. Zapis piščeve prezimena: »Boscovick«.

Sadrži uz to:

1. »Indice delle memorie del primo tomo.«, pp. xiii–xv; vidi naslov Boškovićeve članka »Problema Mecanicum de solido maximae attractionis« u prvom svesku, na p. xiii pod rednim brojem II.

2. »Indice delle memorie del secondo tomo.«, pp. xvi–xvii; vidi naslov Boškovićeve članka »Dissertatio de Telluris Figura« u drugom svesku, na p. xvi pod rednim brojem III.

3. »Indice delle memorie del terzo tomo.«, pp. xviii–xix; vidi naslov Boškovićeve članka »Nova Methodus adhibendi phasium observationes in Eclipsibus Lunaribus ad exercendam Geometriam, & promovendam Astronomiam.« u trećem svesku, na p. xix pod rednim brojem VIII.

Ogledani primjerak: HAD, R 52/1

Ex libris: BRMR Nr. 713. Sign. II. 28.

Ispravci (Marković 1095): točna paginacija Boškovićeve članka umjesto Markovićeve oznake »26 str.«, točan svezak časopisa: I. umjesto III.

Dopune: podaci o položaju likovnog priloga i broju crteža, podaci o izdavaču i uredniku, podaci o sažetku Boškovićeve članka u uredničku predgovoru, podaci o kazalu crteža u prvom svesku časopisa, podaci o privezu u ogledanom primjerku.

10.

1744 »OBSERVATIONES COMETAE INEUNTE ANNO MDCCXLIV. IN COLLEGIO ANGLICANO ROMAE HABITAE ET CUM THEORIA NEWTONIANA COMPARATAE. A P. CHRISTOPHORO MAIRE *Societatis Jesu.*«, pp. 105–111, u:

(1747) *Memorie sopra la Fisica e Istoria Naturale di Diversi Valentuomini*, TOMO TERZO (In Lucca: Per Filippo Maria Benedini, 1747), pp. iv + 266.

Vel. 16,2 cm.

Dvije tabele Maireovih astronomskih motrenja na posebnim listovima umetnutim između p. 108 i 109, prva s oznakom »Tabula Prima. Tom. III. pag. 108.«, a druga s oznakom »Tabula Secunda. Tom. III. pag. 109.«.

Urednici časopisa »Carlantonio Giuliani e gli altri collettori compagni.«, p. iii.

Ogledani primjerak: HAD, R 52/3

Ex libris: BRMR Nr. 713. Sign. II. 28.

Dopuna. Maireov članak na p. 110 sadrži obavijest o Boškovićevo motrenju kometa 25. veljače 1744.: »(haec autem observatio diei 25. Februarii non a nobis, sed a R. P. Rogerio Boscovich Matheseos Professore in Collegio Romano habita est)«.

11.

»DISSERTATIO DE TELLURIS FIGURA HABITA IN SEMINARIO ROMANO SOC. JESU Nunc primum aucta, & illustrata ab ipsomet AUCTORE P. ROGERIO JOSEPHO BOSCOVICH EJUSDEM SOC. Publico Professore Matheseos in Colleg.[io] Romano.«, pp. 159–218, u:

Memorie sopra la Fisica e Istoria Naturale di Diversi Valentuomini, TOMO SECONDO (In Lucca: Per li Salani, e Giuntini./Si vendono da Giuseppe Maria Antonetti Librajo, 1744), pp. xvi + 396.

Vel. 16,2 cm.

Grafička oprema članka: tabla s figg. 1-11 na posebnom listu umetnutom iza p. 218, vel. ploče 162×284 mm s oznakom »Tomo II. pag. 218.« u gornjem desnom kutu.

Urednik časopisa Carlantonio Giuliani, p. iii.

Predgovor urednika naslovljen »I collettori.«, pp. xi- xiv, sadrži na p. xii sažetak Boškovićeve članka: »Stimiamo pregio dell'Opera il riportare qui la celebre Dissertazione sopra la Figura della Terra del P. Boscovich già pubblicamente sostenuta nel Seminario Romano. Il Dottissimo Autore ce l'ha cortesemente favorita accresciuta ed illustrata.«

Usp. Boškovićevu bilješku u: »Catalogus operum P. Rogerii Josephi Boscovich S. J. impressorum usque ad initium anni 1761.«, u Rogerius Iosephus Boscovich, *De Solis ac Lunae defectibus* (Venetiis: Typis Antonii Zatta, 1761), pp. XI-XXVI, na p. XV: »... in titulo additur: *nunc primum aucta et illustrata ab ipsomet Auctore*; sed ea editio scateat typorum erroribus, ut et reliqua inferius nominanda in eadem collectione inserta.«.

Ogledani primjerak: HAD, R 52/2

Ex libris: BRMR Nr. 713. Sign. II. 28.

Ispravak (Marković 1092): uvodni odlomak u članku razlikuje se od uvodnog odlomka u istoimenoj samostalno otisnutoj raspravi 1739. godine; tekst je također doživio manje izmjene tako da se ne može tvrditi da je »preštampan«.

Incipit: »Telluris figuram cum alii quaesierint ex aequilibrii legibus in hypothesi diurnae circumvolutionis Telluris, ...«. Usp. incipit prvog izdanja ove rasprave *Dissertatio de Telluris figura* (Romae: Typis Antonii de Rubeis in via Seminarii Romani, 1739): »Quid Veterum argumenta pro Telluris sphaericitate evicerint;«

Dopune: paginacija Boškovićeve članka u časopisu, podaci o položaju likovnog priloga i broju crteža, podaci o izdavaču i uredniku, podaci o sažetku Boškovićeve članka u urednikovu predgovoru.

12.

[Michelangelo Giacomelli], »D'una antica Villa scoperta sull dosso del Tuscolo: d'un antico *Orologio a Sole*, e di alcune altre rarità, che

si sono trà le rovine della medesima ritrovate. Luogo di *Vitruvio* illustrato.«, ARTICOLO XIV. u *Giornale de' Letterati*, [Aprile] MDCCXLVI, pp. 115–134, figg. 1–4 na posebnom listu priloženom iza p. 134.

Članak u posebnom uvezu s naslovnom stranicom: *Giornale de' Letterati per l' Anno MDCCXLVI. Dedicato all' Emo, e Rmo Principe il Signor Cardinale Silvio Valenti Segretario di Stato*. (In Roma: Appresso li fratelli Pagliarini mercanti librari e stampatori a Pasquino, 1746). Vel. 22 cm.

Ogledani primjerak: HAD, R 508

Ex libris: BRMR Nr. 1079. Sign. C. 29. a.

Dopune (Marković 1097): ime priređivača Boškovićeve arheološkog izvješća, paginacija članka u časopisu, podaci o broju i položaju crteža. Iz ogledanog primjerka nije moguće ustanoviti mjesec izdanja.

Da je Michelangelo Giacomelli, urednik rimskog časopisa *Giornale de' Letterati*, uistinu priredio izvješće o iskapanjima antičke vile prema Boškovićeve kazivanju, svjedoči Bošković u pismu što ga je 23. svibnja 1761. iz Venecije uputio Giovanu Stefanu Contiju, objavljenom u: Ruggiero Giuseppe Boscovich, *Lettere a Giovan Stefano Conti*, a cura di Gino Arighi (Firenze: Leo S. Olschki, 1980), pp. 36–42, na p. 40: »Di un antica villa scoperta nel Tuscolo. Questo schediasma è di M. Giacomelli, che riferisce le cose udite da me, e mette tutta la mia descrizione, ed uso di un antico oriuolo.«

Za autorstvo članka usp. i »Catalogus operum P. Rogerii Josephi Boscovich S. J. impressorum usque ad initium anni 1761.«, u Rogerius Iosephus Boscovich, *De Solis ac Lunae defectibus* (Venetiis: Typis Antonii Zatta, 1761), pp. XI–XXVI, na p. XXI: »Ibi ejus schediasmatis Auctor profert, uti ipse profitetur, quae singillatim audierat ab ipso P. Boscovich.«

13.

[Michelangelo Giacomelli], »D'UNA ANTICA VILLA SCOPERTA SUL DOSSO DEL TUSCOLO: D' UN' ANTICO OROLOGIO A SOLE, E di alcune altre rarità, che si sono trà le rovine della medesima ritrovate: Luogo di *VITRUVIO* illustrato.«, pp. 1–20, figg. 1–4 na p. 20. Vel. 21 cm.

Posebni otisak s vlastitom paginacijom.

Na p. 1, u dnu stranice, bilješka glasi:

»Estratto dal Giornale de' Letterati di Roma dell' Anno 1746.«

Ogledani primjerak: HAD, R 546, članak II. u:

Raccolta di tutti [sic!] li Articoli spettanti al P. Ruggiero Giuseppe Boscovich della Compagnia di Gesù Professore di Matematica nel Collegio Romano contenuti nel Giornale Romano de' Letterati dal principio sino a tutto l'Anno 1753. Con in fine l'Aggiunta a penna del Problema del Corpo di massima attrazione e di due Lettere di soggetto geometrico. [Rukopisni naslov nepoznatog vlasnika, koji upozoruje da su se nekoć u istom uvezu nalazila i tri Boškovićeve matematička priloga u rukopisu]

Ex libris: BRMR Nr. 1259. Sign. III. 35.

Zapis u rukopisnom kazalu zbornika, f. 2r:

»II. D'una antica villa ... a. 1746 (estratto);«

Dopune (Marković 1097): podatak o postojanju posebnog otiska iz časopisa *Giornale de' Letterati* s vlastitom paginacijom i novim položajem crteža, ime priređivača Boškovićeve arheološkog izvješća. Iz ogledanog primjerka nije moguće ustanoviti mjesec izdanja.

14.

»Dimostrazione facile d' una principale proprietà delle Sezioni Coniche, la quale non dipende da altri Teoremi Conici; e Disegno d' un nuovo metodo di trattare questa Dottrina.«, ARTICOLO XIX. u *Giornale de' Letterati*, [Giugno] MDCCXLVI, pp. 189–192, figg. 1–4 ulijepljene na slijedećem listu.

Vel. 21 cm.

Naslov Boškovićeve članka na talijanskom jeziku, nenaslovljeni predgovor urednika uz Boškovićeve geometrijski članak na pp. 189–190 također na talijanskom jeziku, ali tekst Boškovićeve članka na latinskom jeziku.

Incipit: [Textus, p. 190:] »DEF. I. *E puncto quovis B (fig. 1.) cujusdam lineae ducta recta BF ad datum punctum F, & BP perpendiculari ad rectam Pp positione datam, sint semper FB ad BP in ratione data.*«

Explicit: [Textus, p. 192:] »COROL. III. *Si punctis B, & C coeuntibus secans in fig. 4. abeat in tangentem, abit rectangulum CPB in quadratum tangentis, & coeuntibus etiam punctis D, E adhuc demonstratio est eadem.*«

Istržak iz časopisa. Prvi nastavak članka.

Ogledani primjerak: HAD, R 546, članak I. u:

Raccolta di tutti [sic!] li Articoli spettanti al P. Ruggiero Giuseppe Boscovich della Compagnia di Gesù Professore di Matematica nel Collegio

Romano contenuti nel Giornale Romano de' Letterati dal principio sino a tutto l'Anno 1753. Con in fine l'Aggiunta a penna del Problema del Corpo di massima attrazione e di due Lettere di soggetto geometrico. [Rukopisni naslov nepoznatog vlasnika, koji upozoruje da su se nekoć u istom uvezu nalazila i tri Boškovićeve matematička priloga u rukopisu]

Ex libris: BRMR Nr. 1258. Sign. III. 35.

Zapis u rukopisnom kazalu zbornika, f. 2r:

»I. Dimostrazione facile d'una principale proprietà delle Sezioni Coniche a. 1746;«

Početak članka uvezan je zajedno s dvama njegovim nastavcima u brojevima časopisa za srpanj i rujan, a izrezivanjem i lijepljenjem vlasnik je uklonio sve oznake o trima nastavcima ovoga Boškovićeve članka, uključujući naslove i paginaciju.

Dopune (Marković 1097): paginacija članka, podatak o jeziku članka, podaci o crtežima.

Iz ogledanog primjerka nije moguće ustanoviti mjesec izdanja.

15.

»Continuaz.[ione] dell' Art. XIX dell' Mese passato sulle Sezioni Coniche«, ARTICOLO XXIII. u *Giornale de' Letterati*, [Luglio] MDCCXLVI, članak se proteže na tri stranice, u ogledanom primjerku paginacija izrezana, figg. 5–7 na drugoj stranici teksta. Vel. 21 cm.

Tekst Boškovićeve članka na latinskom jeziku.

Incipit: [Textus, p. nn:] »Corol. IV. Ellipsis ređit in orbem, circa quodvis punctum assumtum intra chordam cujusvis arcus.«

Explicit: [Textus, p. nn + 2:] »Nobis, qui infinita non admittimus nisi tantum indefinita, in quibus nimirum nos magnitudinem, quae in singulis casibus certa & finita erit, non definimus, sed ab ea cogitationem abstrahimus, nulla sunt ejusmodi paradoxa, & Parabolam, ac Hyperbolam totas in infinitum protensas censemus non posse existere, ut nec rectam infinitam, sed solum segmenta quaedam finita, & determinatae magnitudinis singula.«

Istržak iz časopisa. Drugi nastavak članka.

Ogledani primjerak: HAD, R 546, članak I. u:

Raccolta di tutti [sic!] li Articoli spettanti al P. Ruggiero Giuseppe Boscovich della Compagnia di Gesù Professore di Matematica nel Collegio Romano contenuti nel Giornale Romano de' Letterati dal

principio sino a tutto l'Anno 1753. Con in fine l'Aggiunta a penna del Problema del Corpo di massima attrazione e di due Lettere di soggetto geometrico. [Rukopisni naslov nepoznatog vlasnika, koji upozoruje na to da su se nekoć u istom uvezu nalazila i tri Boškovićeve matematička priloga u rukopisu]

Ex libris: BRMR Nr. 1258. Sign. III. 35.

Ispravci (Marković 1097): točni naslov nastavka Boškovićeve članka u časopisu, podatak o jeziku članka, podaci o crtežima.

Mjesec izdanja drugog nastavka moguće je posredno ustanoviti iz naslova trećeg nastavka ovoga članka.

16.

1746

»Continuazione dell' Art. XXIII. del passato Mese di Luglio.«, ARTICOLO XXXIII. u *Giornale de' Letterati*, [Settembre] MDCCXLVI, pp. 311–316, figg. 8–16 na posebnom listu uvezanom iza članka.

Vel. 21 cm.

Tekst Boškovićeve članka na latinskom jeziku.

Incipit: [Textus, p. 311:] »Schol. 2. *Addemus jam theoremata nonnulla, ex quibus innotescat, quam facile ex ipsa definitione, & ex hoc theoremate 1., quod praemisimus, praecipuae sectionum conicarum proprietates profluant omnes;*«

Explicit: [Textus, p. 316:] »*Quanto simpliciores sint, & elegantiores nostrae hae demonstrationes noverit sane, qui eas cum aliorum demonstrationibus conferet.*«

Istržak iz časopisa. Treći nastavak članka.

Ogledani primjerak: HAD, R 546, članak I. u:

Raccolta di tutti [sic!] li Articoli spettanti al P. Ruggiero Giuseppe Boscovich della Compagnia di Gesù Professore di Matematica nel Collegio Romano contenuti nel Giornale Romano de' Letterati dal principio sino a tutto l'Anno 1753. Con in fine l'Aggiunta a penna del Problema del Corpo di massima attrazione e di due Lettere di soggetto geometrico. [Rukopisni naslov nepoznatog vlasnika, koji upozoruje na to da su se nekoć u istom uvezu nalazila i tri Boškovićeve matematička priloga u rukopisu]

Ex libris: BRMR Nr. 1258. Sign. III. 35.

Ispravci (Marković 1097): točni naslov nastavka Boškovićeve članka, podatak o jeziku članka, paginacija članka, podaci o crtežima.

Iz ogledanog primjerka nije moguće ustanoviti mjesec izdanja.

17.

»Dissertazione della tenuità della Luce Solare del P. Giuseppe Ruggiero Boscovich Mattematico [sic!] del Collegio Romano.«, ARTICOLO II. u *Giornale de' Letterati*, [Gennaro MDCCXLVII], nn. 1–12. Vel. 21 cm.

Istržak iz časopisa. Prvi nastavak članka proteže se na pet stranica, naslov časopisa i paginacija članka izrezani.

Ogledani primjerak: HAD, R 546, članak III. u:

Raccolta di tutti [sic!] li Articoli spettanti al P. Ruggiero Giuseppe Boscovich della Compagnia di Gesù Professore di Matematica nel Collegio Romano contenuti nel Giornale Romano de' Letterati dal principio sino a tutto l'Anno 1753. Con in fine l'Aggiunta a penna del Problema del Corpo di massima attrazione e di due Lettere di soggetto geometrico. [Rukopisni naslov nepoznatog vlasnika, koji upozoruje na to da su se nekoć u istom uvezu nalazila i tri Boškovićeve matematička priloga u rukopisu]

Ex libris: BRMR Nr. 1260. Sign. III. 35.

Zapis u rukopisnom kazalu zbornika, f. 2r:

»III. Dissertazione della tenuità della Luce Solare a. 1747;«.

Ispravak (Marković 1097): netočan podatak o paginaciji članka u časopisu.

Dopuna: podaci o paragrafima.

Iz ogledanog primjerka nije moguće ustanoviti naslov časopisa, te mjesec i godinu izdanja, kao i paginaciju članka u časopisu.

18.

»Continuazione dell Art. II. [Dissertazione della tenuità della Luce Solare]«, ARTICOLO III. u *Giornale de' Letterati*, Febbrajo MDCCXLVII, nn. 13–64.

Istržak iz časopisa. Drugi i posljednji nastavak članka proteže se na 22 stranice, paginacija namjerno izrezana. Postoji folijacija: ff. E1–E4, F1–F4, G1–G3.

Vel. 21 cm.

Ogledani primjerak: HAD, R 546, članak III. u:

Raccolta di tutti [sic!] li Articoli spettanti al P. Ruggiero Giuseppe Boscovich della Compagnia di Gesù Professore di Matematica nel Collegio Romano contenuti nel Giornale Romano de' Letterati dal principio sino a tutto l'Anno 1753. Con in fine l'Aggiunta a penna del Problema del

1747

1747

Corpo di massima attrazione e di due Lettere di soggetto geometrico. [Rukopisni naslov nepoznatog vlasnika, koji upozoruje na to da su se nekoć u istom uvezu nalazila i tri Boškovićeve matematička priloga u rukopisu]

Ex libris: BRMR Nr. 1260. Sign. III. 35.

Isti se zapis u rukopisnom kazalu zbornika odnosi i na prvi i na drugi nastavak članka, f. 2r:

»III. Dissertazione della tenuità della Luce Solare a. 1747;«.

Ispravak (Marković 1097): Markovićev opis ne sadrži obavijest o dva nastavnika Boškovićeve članka, pa nema ni točan podatak o paginaciji članka u časopisu, o rednom broju članka u časopisnom svesku i mjesecu izdanja.

Dopuna: podaci o paragrafima.

Iz ogledanog primjerka nije moguće izravno ustanoviti paginaciju zbog namjernog oštećivanja ovog primjerka Boškovićeve članka.

19.

1747

»Dissertazione della tenuità della Luce Solare del P. Giuseppe Ruggiero Boscovich Mattematico [sic!] del Collegio Romano.«, u *Giornale de' Letterati*, [MDCCXLVII], pp. 1–26, nn. 1–64.

Vel. 21,9 cm.

Posebni otisak s vlastitom paginacijom.

Ogledani primjerak: HAD, R 380

Ex libris: BRMR Nr. 1035. Sign. C. 24. a.

Dopune (Marković 1097): podatak o postojanju posebnog otiska, podaci o paginaciji posebnog otiska, podatak o paragrafima.

Iz ogledanog primjerka posebnog otiska nije moguće ustanoviti naslov časopisa te mjesec i godinu izdanja.

20.

1744

»NOVA METHODUS ADHIBENDI PHASIIUM OBSERVATIONES IN ECLIPSIBUS LUNARIBUS *Ad exercendam Geometriam, & promovendam Astronomiam*. DISSERTATIO HABITA IN COLLEGIO ROMANO A PATRIBUS SOCIETATIS JESU Anno 1744. Mense Septembri Die 1.«, pp. 161–221, nn. 1–62, u:

1747

Memorie sopra la Fisica e Istoria Naturale di Diversi Valentuomini, TOMO TERZO (In Lucca: Per Filippo Maria Benedini, 1747), pp. iv + 266.

Grafička oprema članka: tabla s figg. 1–13 na posebnom listu umetnutom iza p. 220, s oznakom »Tom. III. pag. 220.«

Vel. 16,1 cm.

Urednici časopisa »Carlantonio Giuliani e gli altri collettori compagni.«, p. iii.

Ogledani primjerak: HAD, R 52/3

Ex libris: BRMR Nr. 713. Sign. II. 28.

Dopune (Marković 1095): podatak o paginaciji Boškovićeve članka u časopisu, podatak o paragrafima, podaci o položaju likovnog priloga i broju crteža, podaci o izdavaču i uredniku ovog sveska časopisa.

Iz ogledanoga primjerka nije moguće ustanoviti da je Bošković pisac članka. Osim toga, ogledani primjerak ne sadrži predgovor urednika, naslovljen »A' LEGGITORI DEL TOMO III. CARLO GIULIANI COLLETTORE.«, koji sadrži sažetak Boškovićeve članka. Da takav predgovor postoji, vidi opis ogledanoga primjerka prvoga sveska časopisa *Memorie* uz koji je takav predgovor privezan. Taj je predgovor važan jer u sažetku članka otkriva ime njegova pisca: Bošković. Vidi br. 9 u ovom popisu.

21.

»Dimostrazione di un passo spettante all'angolo massimo, e minimo dell'Iride, cavato dalla prop. I. della 2. parte del lib. I. dell'Ottica del *Nevvtono*; con alcune riflessioni sullo stesso capitolo del *P. Ruggiero Giuseppe Boscovich* della Compagnia di Gesù, Lettore di Matematica nel Collegio Romano.«, *Giornale de'Letterati*, [Giugno MDCCXLVII], pp. 1–29, fig. 1 na p. 29, nn. 1–68.

Vel. 20,9 cm.

Posebni otisak s vlastitom paginacijom, izostavljeni ARTICOLO, naziv časopisa te mjesec i godina izdanja.

Ogledani primjerak: HAD, R 546, članak IV. u:

Raccolta di tutti [sic!] li Articoli spettanti al P. Ruggiero Giuseppe Boscovich della Compagnia di Gesù Professore di Matematica nel Collegio Romano contenuti nel Giornale Romano de' Letterati dal principio sino a tutto l'Anno 1753. Con in fine l'Aggiunta a penna del Problema del Corpo di massima attrazione e di due Lettere di soggetto geometrico. [Rukopisni naslov nepoznatog vlasnika, koji upozoruje na to da su se nekoć u istom uvezu nalazila i tri Boškovićeve matematička priloga u rukopisu]

Ex libris: BRMR Nr. 1261. Sign. III. 35.

Zapis u rukopisnom kazalu zbornika, f. 2r:

»IV. Dimostrazione di un passo spettante all'angolo massimo a. 1747;«.

Ispravci (Marković 1097–1098): točni naslov Boškovićeve članka, paginacija posebnog otiska.

Dopuna: podaci o paragrafima.

Iz ogledanog primjerka nije moguće ustanoviti naslov časopisa, redni broj članka u časopisnom svesku te mjesec i godinu izdanja.

22.

»Metodo di alzare un' infinitinomio a qualunque potenza: del P. *Ruggiero Giuseppe Boscovich* della Compagnia di Gesù, Professore di Matematica [sic!] nel Collegio Romano.«, ARTICOLO XXXI. u *Giornale de' Letterati*, [Dicembre MDCCXLVII], pp. 393–404, nn. 1–18.

Vel. 20,9 cm.

Istržak iz časopisa.

Ogledani primjerak: HAD, R 546, članak V. u:

Raccolta di tutti [sic!] li Articoli spettanti al P. Ruggiero Giuseppe Boscovich della Compagnia di Gesù Professore di Matematica nel Collegio Romano contenuti nel Giornale Romano de' Letterati dal principio sino a tutto l'Anno 1753. Con in fine l'Aggiunta a penna del Problema del Corpo di massima attrazione e di due Lettere di soggetto geometrico. [Rukopisni naslov nepoznatog vlasnika, koji upozoruje na to da su se nekoć u istom uvezu nalazila i tri Boškovićeve matematička priloga u rukopisu]

Ex libris: BRMR Nr. 1262. Sign. III. 35.

Zapis u rukopisnom kazalu zbornika, f. 2r:

»V. Metodo di alzare un infinitinomio a qualunque potenza, a. 1747;«

Ispravak (Marković 1098): paginacija članka u časopisu.

Dopuna: podaci o paragrafima.

Dvije tablice koje u opisu članka spominje Marković nisam našao u ogledanom primjerku.

Iz ogledanog primjerka nije moguće izravno ustanoviti mjesec i godinu izdanja. Neizravno ih je ipak moguće doznati iz naslova sljedećega Boškovićeve članka.

23.

»Parte prima delle Riflessioni sul metodo di alzare un infinitinomio a qualunque potenza del P. *Ruggiero Giuseppe Boscovich* della Compagnia di Gesù, da lui promesse in questo Giornale nel Dicembre del 1747.«, ARTICOLO III. u *Giornale de' Letterati*, [Gennaro MDCCXLVIII], pp. 1–16, nn. 1–37.

Vel. 20,8 cm.

Posebni otisak s vlastitom paginacijom.

Ogledani primjerak: HAD, R 546, članak VI. u:

Raccolta di tutti [sic!] li Articoli spettanti al P. Ruggiero Giuseppe Boscovich della Compagnia di Gesù Professore di Matematica nel Collegio Romano contenuti nel Giornale Romano de' Letterati dal principio sino a tutto l'Anno 1753. Con in fine l'Aggiunta a penna del Problema del Corpo di massima attrazione e di due Lettere di soggetto geometrico. [Rukopisni naslov nepoznatog vlasnika, koji upozoruje na to da su se nekoć u istom uvezu nalazila i tri Boškovićeva matematička priloga u rukopisu]

Ex libris: BRMR Nr. 1263. Sign. III. 35.

Zapis u rukopisnom kazalu zbornika, f. 2r:

»VI. Parte prima delle Riflessioni sul metodo di alzare un infinitinomio a. 1748 (estratto);«

Ispravci (Marković 1098): paginacija posebnoga otiska.

Dopuna: podaci o paragrafima.

Mjesec i godina izdanja mogu se posredno ustanoviti iz naslova sljedećega Boškovićeva članka.

24.

»Parte seconda delle Riflessioni sul Metodo di alzare un infinitinomio a qualunque potenza del P. *Ruggiero Giuseppe Boscovich* della Compagnia di Gesù da lui promesse in questo Giornale nel Dicembre del 1747., e Gennaro dell' anno corrente.«, ARTICOLO XII. u *Giornale de' Letterati*, [Marzo MDCCXLVIII], pp. 1–16, nn. 1–31.

Vel. 20,8 cm.

Posebni otisak s vlastitom paginacijom.

Ogledani primjerak: HAD, R 546, članak VII. u:

Raccolta di tutti [sic!] li Articoli spettanti al P. Ruggiero Giuseppe Boscovich della Compagnia di Gesù Professore di Matematica nel Collegio Romano contenuti nel Giornale Romano de' Letterati dal principio sino

1748

1748

a tutto l'Anno 1753. Con in fine l'Aggiunta a penna del Problema del Corpo di massima attrazione e di due Lettere di soggetto geometrico. [Rukopisni naslov nepoznatog vlasnika, koji upozoruje na to da su se nekoć u istom uvezu nalazila i tri Boškovićeve matematička priloga u rukopisu]

Ex libris: BRMR Nr. 1263. Sign. III. 35.

Zapis u rukopisnom kazalu zbornika, f. 2r:

»VII. Parte seconda delle Riflessioni sul metodo di alzare un infinitinomio a. 1748 (estratto);«

Ispravci (Marković 1098): potpuni naslov članka, paginacija posebnoga otiska.

Dopuna: podatak o paragrafima.

Iz ogledanog primjerka nije moguće izravno ustanoviti naslov časopisa te mjesec i godinu izdanja.

25.

»Soluzione geometrica di un problema spettante l' ora delle alte, e basse Maree, e suo confronto con una soluzione algebrica del medesimo data dal Sig. *Daniele Bernoulli*. Del P. *Ruggiero Giuseppe Boscovich* della Compagnia di Gesù.«, ARTICOLO XVII. u *Giornale de' Letterati*, [MDCCXLVIII], pp. 1–15, figg. 1–5 na p. 15.

Vel. 20,8 cm.

Posebni otisak s vlastitom paginacijom.

Ogledani primjerak: HAD, R 546, članak VIII. u:

Raccolta di tutti [sic!] li Articoli spettanti al P. Ruggiero Giuseppe Boscovich della Compagnia di Gesù Professore di Matematica nel Collegio Romano contenuti nel Giornale Romano de' Letterati dal principio sino a tutto l'Anno 1753. Con in fine l'Aggiunta a penna del Problema del Corpo di massima attrazione e di due Lettere di soggetto geometrico. [Rukopisni naslov nepoznatog vlasnika, koji upozoruje na to da su se nekoć u istom uvezu nalazila i tri Boškovićeve matematička priloga u rukopisu]

Ex libris: BRMR Nr. 1264. Sign. III. 35.

Zapis u rukopisnom kazalu zbornika, f. 2r:

»VIII. Soluzione geometrica di un problema spettante l' ora delle alte, e basse Maree a. 1748 (estratto);«

Ispravci (Marković 1098): paginacija posebnoga otiska.

Dopuna: podatak o postojanju posebnoga otiska, podaci o broju i položaju crteža.

Iz ogledanog primjerka nije moguće ustanoviti naslov časopisa te mjesec i godinu izdanja.

26.

»DIALOGI SULL' AURORA BOREALE DEL P. RUGGIERO GIUSEPPE BOSCOVICH DELLA COMPAGNIA DI GESU' LETTORE DI MATEMATICA NEL COLLEGIO ROMANO.«, u *Giornale de' Letterati*, [MDCCXLVIII], pp. 1–47.

Vel. 20,8 cm.

Posebni otisak s naslovnicom i vlastitom paginacijom, te se može smatrati i kao samostalno izdanje.

Četiri dijaloga.

Likovi u dijalogu na p. 3: Niceta, Numenio, Licida, Mireo.

Ogledani primjerak: HAD, R 546, članak IX. u:

Raccolta di tutti [sic!] li Articoli spettanti al P. Ruggiero Giuseppe Boscovich della Compagnia di Gesù Professore di Matematica nel Collegio Romano contenuti nel Giornale Romano de' Letterati dal principio sino a tutto l'Anno 1753. Con in fine l'Aggiunta a penna del Problema del Corpo di massima attrazione e di due Lettere di soggetto geometrico. [Rukopisni naslov nepoznatog vlasnika, koji upozoruje na to da su se nekoč u istom uvezu nalazila i tri Boškovićeve matematička priloga u rukopisu]

Ex libris: BRMR Nr. 1265. Sign. III. 35.

Zapis u rukopisnom kazalu zbornika, f. 2r:

»IX. Dialogi sull' Aurora boreale, a. 1748 (estratto);«

Ispravci (Marković 1099): paginacija posebnoga otiska.

Dopuna: podatak o postojanju posebnoga otiska, podaci o broju dijaloga, podaci o likovima u dijalogima.

Iz ogledanog primjerka nije moguće ustanoviti naslov časopisa te mjesec i godinu izdanja.

27.

»Tre osservazioni dell' Eclisse del Sole seguito in questo Mese. Articolo XXV. del Giornale de' Letterati di Roma estratto dal mese di Luglio del 1748.«, pp. 1–7.

Pet tablica astronomskih motrenja.

Vel. 20,9 cm.

1748

1748

Posebni otisak s vlastitom paginacijom. Na članak o motrenjima pomrčine Sunca u ovom se posebnom otisku nastavlja članak o motrenjima pomrčine Mjeseca.

Ogledani primjerak: HAD, R 546, članak X. u:

Raccolta di tutti [sic!] li Articoli spettanti al P. Ruggiero Giuseppe Bosovich della Compagnia di Gesù Professore di Matematica nel Collegio Romano contenuti nel Giornale Romano de' Letterati dal principio sino a tutto l'Anno 1753. Con in fine l'Aggiunta a penna del Problema del Corpo di massima attrazione e di due Lettere di soggetto geometrico. [Rukopisni naslov nepoznatog vlasnika, koji upozoruje na to da su se nekoć u istom uvezu nalazila i tri Boškovićeve matematička priloga u rukopisu]

Ex libris: BRMR Nr. 1266. Sign. III. 35.

Zapis u rukopisnom kazalu zbornika, f. 2r:

»X. Tre osservazioni dell' Eclisse del Sole, a. 1748 (estratto);«

Ispravci (Marković 1099): potpuni naslov članka, paginacija članka unutar posebnoga otiska.

Dopuna: podaci o tablicama astronomskih motrenja.

Ovo je prvi posebni otisak nekog Boškovićeve članka iz časopisa *Giornale de' Letterati* koji sadrži naslov časopisa te mjesec i godinu izdanja.

28.

»Tre osservazioni dell' Eclisse della Luna seguito la notte fra gli 8, e 9 di questo mese. *Articolo XXVI. del Giornale de' Letterati di Roma estratto dal mese d'Agosto del 1748.*«, pp. 7–13.

11 tablica astronomskih motrenja.

Vel. 20,9 cm.

Posebni otisak. Ovaj se Boškovićeve članak nastavlja na članak o motrenjima pomrčine Sunca, tako da se izvješća o motrenjima iz srpnja i kolovoza 1748. godine nadovezuju jedno na drugo u sklopu istoga posebnoga otiska.

Ogledani primjerak: HAD, R 546, članak XI. u:

Raccolta di tutti [sic!] li Articoli spettanti al P. Ruggiero Giuseppe Bosovich della Compagnia di Gesù Professore di Matematica nel Collegio Romano contenuti nel Giornale Romano de' Letterati dal principio sino a tutto l'Anno 1753. Con in fine l'Aggiunta a penna del Problema del Corpo di massima attrazione e di due Lettere di soggetto geometrico. [Rukopisni naslov nepoznatog vlasnika, koji upozoruje na to da su se

nekoć u istom uvezu nalazila i tri Boškovićeve matematička priloga u rukopisu]

Ex libris: BRMR Nr. 1266. Sign. III. 35.

Zapis u rukopisnom kazalu zbornika, f. 2r:

»XI. Tre osservazioni dell' Eclisse della Luna, a. 1748 (estratto);«

Ispravci (Marković 1099): potpuni naslov članka, paginacija članka unutar posebnoga otiska.

Dopuna: podaci o tablicama astronomskih motrenja.

29.

1748 »Lettera 16. Marzo 1748. scrittami dal Chiariss. P. Ruggiero Boscovich della Compagnia di Gesù in proposito delle *Ovali Cartesiane*.«, pp. 62–76,

i

»Altra Lettera 27. Aprile 1748. scrittami dal Medesimo sullo stesso soggetto.«, pp. 77–79.

Dva Boškovićeve pisma objavljena u: *Nuovi istromenti per la descrizione di diverse curve antiche e moderne e di molte altre, che servir possono alla speculazione de' Geometri, ed all' uso de' Pratici. Col progetto di due nuove macchine per la nautica ed una per la meccanica, e con alcune Osservazioni sopra de' Poligoni rettilinei regolari del Conte Giambattista Suardi Bresciano.* (In Brescia: Dalle stampe di Gian-Maria Rizzardi, 1752), pp. [12] + VIII + 283; Tav. I–XXXIII, kao prilog unutar poglavlja »Istromento VII. Per le ovali di Cartesio applicate alle refrazioni.«, pp. 59–80; unutar članka »Articolo secondo. Per quai modi variando queste Curve diventino le Ovali Cartesiane.«, pp. 60–79. Vidi Suardi o Boškoviću na početku poglavlja, na p. 59.

(1752)

Vel. 27,7 cm.

Likovni prilog koji se odnosi na Boškovićeve pisma:

U prvom i drugom pismu poziva se na Tav. IX., figg. 1–3.

U drugom pismu poziva se još na Tav. VIII., figg. 1–9, koja prikazuje uređaj za crtanje Kartezijevih ovala.

Na p. 78 Suardi je u posebnoj bilješci istaknuo da položaj niti koji prikazuje »(Fig. 4. T. 8)« nije Boškovićev nego njegov!

»Tavola delle materie contenute in questo Volume.«, pp. I–III, ne sadrži podatak o dvama Boškovićevim pismima o Kartezijevim ovalima.

Ogledani primjerak: HAD, R 727

Ex libris: BRMR Nr. 594. Sign. IV. 12.

Ispravci (Marković 1099): točni i potpuni naslov knjige, točno prezime pisca knjige: Suardi umjesto Suaredi.

Dopuna: izdavač, podaci o smještaju Boškovićevih pisama u Suardijevoj knjizi, podaci o tabelama i crtežima, dva Suardijeva iskaza o Boškoviću.

30.

»Epistola III. Rev. Pat. Rogerii Josephi Boscovich Societatis Jesu/Lettera III. del R. P. Ruggiero Giuseppe Boscovich della Compagnia di Gesù«, pp. XIV–XXXIV; treća poslanica između njih 13 u odsječku na kraju knjige »Clarorum virorum epistolae atque opuscula. / Lettere, e dissertazioni d' uomini illustri.« s vlastitom rimskom paginacijom, u:

De obelisco Caesaris Augusti e Campi Martii rudibus nuper eruto commentarius auctore Angelo Maria Bandinio. Accedunt Cll. Virorum epistolae atque opuscula. / Dell' obelisco di Cesare Augusto scavato dalle rovine del Campo Marzo commentario di Angelo Maria Bandini. Con alcune lettere, e dissertazioni di uomini illustri.

(Romae: Ex Typographia Palladis – Excudebant Nicolaus et Marcus Palearini bibliopolae et typographi Romani / In Roma: Nella Stamperia di Pallade – Appresso Niccolò e Marco Pagliarini, 1750), pp. XXII + 114 + CX; Tab. I–III; Tab. IV, figg. I–IX.

Vel. 41,1 cm.

Dvojezično latinsko-talijansko izdanje.

Boškovićeva poslanica završava nadnevkom: »Dabam Romae 15. Aug. 1748./Roma 15. Agosto 1748.«

»Index rerum notabilium, quae in hoc opere continentur.«, pp. CVII–CX, sadrži na p. CVII natuknicu: »Boschovich [sic!] Ep. de usu Gnom. Aug. XIV. L. laud. 113.«

Ogledani primjerak 1: HAD, R 799

Ex libris: BRMR Nr. 421. Sign. VI. 4.

Ogledani primjerak 2: ZKD, R 14F

Istržak iz Bandinijeva zbornika, pp. XI–XXXIV.

Dopuna (Marković 1101): naslov i datacija Boškovićeve poslanice Bandiniju, paginacija Boškovićeve poslanice unutar zbornika, pot-

(1750)

1748

puni naslov Bandinijeva zbornika, podaci o likovnom prilogu Bandinijeva zbornika.

31.

1748 »DE MATERIAE DIVISIBILITATE ET PRINCIPIIS CORPORUM DISSERTATIO *Conscripta jam ab anno 1748. & nunc primum edita* AUCTORE P. ROGERIO JOSEPHO BOSCOVICH SOC. JESU.«, pp. 129–258, nn. 1–95, bez crteža, u:

(1757) *Memorie sopra la Fisica e Istoria Naturale di Diversi Valentuomini*, TOMO QUARTO (In Lucca: Per Vincenzo Giuntini, 1757), pp. xxii + 341.

Vel. 16,3 cm.

Urednikov predgovor »CARLO GIULIANI COLLETTORE: A' LETTORI.«, pp. ix–xix, sadrži na pp. xv–xvii opširni sažetak Boškovičeva članka pod naslovom »IV. *De Materiae divisibilitate, & de Principiis Corporum Dissertatio &c.*«

»Indice delle memorie contenute in questo Tomo.«, pp. xxi–xxii, na p. xxii sadrži skraćeni naslov Boškovičeva članka pod rednim brojem IV.

Ogledani primjerak: HAD, R 52/4

Ex libris: BRMR Nr. 713. Sign. II. 28.

Ispravak (Marković 1099): točna paginacija Boškovičeva članka u časopisu umjesto Markovičeva podatka »str. 129«.

Dopuna: podatak o paragrafima, podaci o izdavaču i uredniku časopisa.

32.

1749 »Dimostrazione di un metodo dato da Eulero per dividere una frazione razionale in piu frazioni piu semplici con delle altre riflessioni sulla stessa materia Del Padre *Ruggiero Gius. Boscovich* della Compagnia di Gesù.«, u *Giornale de' Letterati*, [MDCCXLIX], pp. 1–19, nn. 1–54. Dvije tablice rastavljanja na pp. 7 i 12.

Vel. 20,9 cm.

Posebni otisak s vlastitom paginacijom.

Ogledani primjerak: HAD, R 546, članak XII. u:

Raccolta di tutti [sic!] li Articoli spettanti al P. Ruggiero Giuseppe Boscovich della Compagnia di Gesù Professore di Matematica nel Collegio Romano contenuti nel Giornale Romano de' Letterati dal principio sino a tutto l'Anno 1753. Con in fine l'Aggiunta a penna del Problema del Corpo di massima attrazione e di due Lettere di

soggetto geometrico. [Rukopisni naslov nepoznatog vlasnika, koji upozoruje na to da su se nekoć u istom uvezu nalazila i tri Boškovićeve matematička priloga u rukopisu]

Ex libris: BRMR Nr. 1267. Sign. III. 35.

Zapis u rukopisnom kazalu zbornika, f. 2r:

»XII. Dimostrazione di un Metodo dato da Eulero, a. 1749 (estratto);«

Ispravci (Marković 1100): potpuni naslov članka, paginacija članka unutar posebnoga otiska.

Dopuna: podaci o paragrafima i tablicama rastavljanja.

Iz ogledanog primjerka nije moguće izravno ustanoviti naslov časopisa, redni broj članka u časopisu te mjesec i godinu izdanja.

33.

»Epistola XIII. Jacobi Stuart Angli ad Carolum Wentwort Comitem de Malton. / Lettera XIII. del Sig. Giacomo Stuart Inglese a Milord Carlo Wentwort Conte di Malton.«, pp. LXXIII–CV; posljednja poslanica između njih 13 u odsječku na kraju izdanja »Clarorum virorum epistolae atque opuscula. / Lettere, e dissertazioni d' uomini illustri.« s vlastitom rimskom paginacijom, u:

De obelisco Caesaris Augusti e Campi Martii rudibus nuper eruto commentarius auctore Angelo Maria Bandinio. Accedunt Cll. Virorum epistolae atque opuscula. / Dell' obelisco di Cesare Augusto scavato dalle rovine del Campo Marzo commentario di Angelo Maria Bandini. Con alcune lettere, e dissertazioni di uomini illustri.

(Romae: Ex Typographia Palladis – Excudebant Nicolaus et Marcus Palearini bibliopolae et typographi Romani / In Roma: Nella Stamperia di Pallade – Appresso Niccolò e Marco Pagliarini, 1750), pp. XXII + 114 + CX; Tab. I–III; Tab. IV, figg. I–IX.

Vel. 41,5 cm.

Dvojezično latinsko-talijansko izdanje.

Stuartova poslanica završava nadnevkom: »Romae Kalendis Aprilis 1750. / Roma I. Aprile 1750.«

Likovni prilog:

Tab. I & II zajedno slijepljene »OBELISCI SESOSTRIDIS A CAESARE AUGUSTO ROMAM EX AEGUPTO DEVECTI IN CAMPO MARTIO AD INDICANDAS DIERUM NOCTIUMQUE MAGNITUDINES POSITI ET BENEDICTI XIV. P. O. M. MUNIFICENTIA E RUINIS AEDIUM PROXIMARUM EFFOSI DE-

LINEATIO«, vel. 106×41.5 cm, s potpisom »J. Stuart delin. & sculp. Romae 1749«

Tab. III. »CUSPIDIS OBELISCI DESCRIPTIO«, vel. 41.5×55 cm, s potpisom »J. Stuart del. & sculpsit«.

Tab. IV., figg. I–IX.

»Index rerum notabilium, quae in hoc opere continentur.«, pp. CVII–CX, sadrži na p. CX natuknicu: »Stuartus Jac. laud. 66 n. 6 72 XXIV.L. Ejus observatio de positione basis Obelisci XXXIII.L.«

Ogledani primjerak: HAD, R 799

Ex libris: BRMR Nr. 421. Sign. VI. 4.

Dopuna (Marković 1101): naslov i datacija Stuartove poslanice Bandiniju, paginacija Stuartove poslanice unutar zbornika, potpuni naslov Bandinijeva zbornika, podaci o likovnom prilogu Bandinijeva zbornika.

O nastanku ove poslanice i Boškovićevu suautorstvu usp. Boškovićev iskaz u: »Catalogus operum P. Rogerii Josephi Boscovich S. J. impresorum usque ad initium anni 1761.«, u Rogerius Iosephus Boscovich, *De Solis ac Lunae defectibus* (Venetiis: Typis Antonii Zatta, 1761), pp. XI–XXVI, na p. XXIII: »*Ibidem in fine habetur alia epistola itidem admodum prolixa de eodem argumento nomine Stuarti, e cujus schedis relictis apud Cardinalem Valentium in ejus discessu ab Urbe eam Epistolam conscripsit, ac ejus comperta illustravit, ac auxit ipse P. Boscovich.*«. Na temelju bilježaka koje je Stuart ostavio kod kardinala Valentija prilikom odlaska iz Rima Bošković je sastavio poslanicu kojom je Stuartove nalaze rastumačio i proširio.

34.

DE OBELISCO CAESARIS AUGUSTI E CAMPO MARTIO NUPERRIME EFFOSSO *EPISTOLA* JACOBI STUART ANGLI AD CAROLUM WENTWORTH COMITEM DE MALTON. / DEL' OBELISCO DI CESARE AUGUSTO CAVATO FUORI DA TERRA ULTIMAMENTE NEL CAMPO MARZO *LETTERA* DI GIACOMO STUARD INGLESE DIRETTA A SUA ECCELLENZA MILORD CARLO WENTWORTH CONTE DI MALTON. (Romae: Ex Typographia Palladis, 1750), pp. 1–33 + [1, nepag.]; Tab. I–III; Tav. IV, figg. I–IX.

Vel. 40 cm.

Posebni otisak s vlastitom paginacijom.

Dvojezično latinsko-talijansko izdanje.

Naslovnica posebnog otiska Stuartove poslanice urešena vinjetom koja opisuje položaj Augustova obeliska na Martovu polju.

Zaglavak na p. 1 glasi: »Epistola Jacobi Stuart Angli ad Carolum Wentwort Comitem de Malton. / Lettera del Sig. Giacomo Stuart Inglese a Milord Carlo Wentwort Conte di Malton.«

Stuart se na p. 3 poziva na Tav. IV., figg. 4–5.

Stuartova poslanica završava na p. 33 nadnevkom: »Romae Kalendis Aprilis 1750. / Roma 1. Aprile 1750.«

»INDEX RERUM«, na p. [1, nepag.].

Rubna oštećenja teksta na pp. 25–33, restaurirano 1990. godine.

Ogledani primjerak: ZKD, R 14F Privez 1

Dopuna (Marković 1101): naslov i datacija Stuartove poslanice Bandiniju, paginacija Stuartove poslanice unutar zbornika, potpuni naslov Bandinijeva zbornika, podaci o likovnom prilogu Bandinijeva zbornika, podatak o postojanju posebnog otiska s posebno izrađenom naslovnicom.

O nastanku ove poslanice i Boškovićevu suautorstvu usp. Boškovićev iskaz u: »Catalogus operum P. Rogerii Josephi Boscovich S. J. impresorum usque ad initium anni 1761.«, u Rogerius Iosephus Boscovich, *De Solis ac Lunae defectibus* (Venetiis: Typis Antonii Zatta, 1761), pp. XI–XXVI, na p. XXIII: »*Ibidem in fine habetur alia epistola itidem admodum prolixa de eodem argumento nomine Stuarti, e cujus schedis relictis apud Cardinalem Valentium in ejus discessu ab Urbe eam Epistolam conscripsit, ac ejus comperta illustravit, ac auxit ipse P. Boscovich.*«. Na temelju bilježaka koje je Stuart ostavio kod kardinala Valentija prilikom odlaska iz Rima Bošković je sastavio poslanicu kojom je Stuartove nalaze protumačio i proširio.

35.

1751 *Scrittura sú le cagioni, e rimedj de Danni / seguiti nelle passonate di Fiumicino / per l'Escrescenze degl'Anni 1750, e 1751. / Del P. Ruggiero Giuseppe Boscovich della Compag.^a / di Gesù, che contiene i sentimenti communi / anche al P. Cristoforo Maire della / medesima Compagnia, ff. 1r–17r, vel. lista 277×200 mm.*

Krasopisni prijepis s rubnim podnaslovima uz početak svakoga odlomka.

Folijacija naknadno ubilježena drugom rukom.

Incipit: [Textus, f. 2r:] »Avendo avuto Ordine dall'Illmo, e Rmo Monsig.^r Tesoriere Generale di portarmi a Fiumicino col P. Maire, e co'

Sig.^{ri} Architetti Camerali Michetti, e Navona, e visitare i danni ivi cagionati dalle Escrescenze del Tevere, dando il mio parere sulle Cagioni, e ripari mi portai a 30. dello scorso Gennaro assieme co' sudetti, e parte in detto giorno, parte il giorno seguente furono visitati tutti i siti, e prese varie misure.«

Explicit: [Textus, ff. 16v–17r:] »Queste sono le Riflessioni, che in esecuzione degli Ordi-[17r]ni ricevuti, presento, rimettendomi al parere de più illuminati, e al purgato giudizio di chi comanda. Le medeme intanto sono communi a me, e al P. Maria [= Maire], col quale siamo pienamente di accordo su questi punti stabiliti dopo di avere conferito insieme sulla presente materia.«

Ogledani primjerak: ARSI, Roma, *Opera Nostrorum* 90/III.

Ispravci (Marković 1101): Umjesto Markovićeve kriptograma FAJA ovdje je otkriveno točno mjesto pohrane rukopisa i signatura rukopisa. Rukopis ima vlastitu folijaciju, a ne paginaciju kako upućuje Markovićev opis.

Dopune: incipit, explicit, veličina lista, podaci o rubnim podnaslovima.

Vidi opis u: Ivica Martinović, »Hidrotehničke ekspertize Rudera Boškovića«, *Naše more* 40 (1993), pp. 61–75, u prilogu »Popis Boškovićevih rukopisa i objavljenih radova iz hidrotehnike i hidrodinamike«, pp. 74–75, na p. 74.

36.

1753

»OSSERVAZIONI Dell' ultimo passaggio di Mercurio sotto il Sole seguito a' 6. di Maggio 1753. fatte in Roma, e raccolte dal Padre Ruggiero Giuseppe Boscovich della Compagnia di Gesù con alcune riflessioni sulle medesime.«, u *Giornale de' Letterati*, [MDCCLIII], ff. a1–a10.

Vel. 20,9 cm.

Posebni otisak s vlastitom folijacijom.

Četiri tablice o astronomskim motrenjima.

Ogledani primjerak: HAD, R 546, članak XIII. u:

Raccolta di tutti [sic!] li Articoli spettanti al P. Ruggiero Giuseppe Boscovich della Compagnia di Gesù Professore di Matematica nel Collegio Romano contenuti nel Giornale Romano de' Letterati dal principio sino a tutto l'Anno 1753. Con in fine l'Aggiunta a penna del Problema del Corpo di massima attrazione e di due Lettere di soggetto geometrico. [Rukopisni naslov nepoznatog vlasnika, koji upozoruje na to da su se

nekoć u istom uvezu nalazila i tri Boškovićeve matematička priloga u rukopisu]

Ex libris: BRMR Nr. 1268. Sign. III. 35.

Zapis u rukopisnom kazalu zbornika, f. 2r:

»XIII. Osservazioni dell'ultimo passaggio di Mercurio, a. 1753 (estratto);«

Dopune (Marković 1102): folijacija posebnoga otiska, podaci o tablicama motrenja.

Iz ogledanog primjerka nije moguće ustanoviti naslov časopisa, paginaciju članka u časopisu te mjesec i godinu izdanja. Markovićev opis sadrži podatke samo o paginaciji (pp. 49–58), te upozorava s čuđenjem na to da bi članak izašao 1752. i 1753. godine, ali ne otkriva izvor tih podataka.

37.

ROGERIUS JOSEPHUS BOSCOVICHIIUS RAGUSINUS Soc. Jesu *INTER ARCADES* NUMENIUS ANIGRAEUS, »[Carmina]«, pp. 195–216, u: *Arcadum carmina. Pars altera. Ad Eminent.^{mum} & Reverend.^{mum} Principem Georgium S. R. E. Cardinalem ab Auria*. (Romae: Ex Typographia Josephi & Philippi de Rubeis apud Pantheon in via Seminarii Romani., 1756)

Vel. 22 cm.

»CATALOGUS AUTHORUM *Qui in hoc Volumine continentur, per Alphabetum Arcadicarum denominationum digestus.*«, pp. [11–14] na nepaginiranom početku izdanja, sadrži na p. [13] zapis: »NUMENIUS ANIGRAEUS P. Rogerius Josephus Boscovichius Ragusinus Soc. Jesu. In Collegio Romano Mathematicarum Professor. 195.«

»INDEX COGNOMINUM AUTHORUM.«, pp. [15–16] na nepaginiranom početku izdanja, sadrži na p. [15] zapis: »Boscovichius Rogerius Josephus. 195.«

Zbornik sadrži ovaj izbor Boškovićeovih pjesama:

1. »*ECLOGA. Recitata in publico Arcadum consessu Anno 1753. primo Ludorum Olympicorum die quo die Illustrium Arcadum effigies formandae jaculorum ludo substitutae fuerant.*«, pp. 195–204, sugovornici Lycidas i Tytirus;

2. »*Stanislai I. Poloniae Regis Lotharingiae, ac Barri Ducis inter Arcades Accl. Euthymii Aliphiraei, dum ejus effigies in publico Arcadum coetu erigeretur, ΑΠΟΘΕΟΣΙΣ.*«, pp. 204–213;

3. »*Joanni V. Gloriosissimo Lusitaniae Regi inter Arcades Accl. Areti Mellèo cum a gravissimo Morbo convaluisset.* EPIGRAMMA.«, p. 214;
4. »*In Planetarum dispositione Terra inter Martem, & Venerem.* EPIGRAMMA.«, pp. 214–215;
5. »*De Solis maculis.* EPIGRAMMA.«, p. 215;
6. »*In Graecam Fabulam Saturni a Jove regno pulsì.* EPIGRAMMA.«, pp. 215–216.

Ogledani primjerak 1: KMB 3–VIII–2

Ogledani primjerak 2: KMB 87–II–22

Dopuna. Epigram o heliocentričnom sustavu svijeta objavljen prije ukidanja crkvene zabrane za knjige koje »tvrde gibanje Zemlje«.

Vidi:

Ruđer Josip Bošković, »Epigrami«, *Dubrovnik*, n. s., 4 (1993), br. 3, pp. 79–92, izabrao, s latinskoga jezika preveo i bilješkama popratio Ivica Martinović; ciklus »Epigrami iz rimske Arkadije« na pp. 79–82.

Ivica Martinović, »Epigrami Ruđera Boškovića«, *Dubrovnik*, n. s., 4 (1993), br. 3, pp. 93–120, na pp. 103–109; na p. 120 objavljen faksimil dviju stranica iz *Arcadum carmina. Pars altera.*, pp. 214–215.

38.

Rogierius Josephus Boscovich Soc. Iesu, »*Maria Theresia augustissima Romanorum Imperatrix Hungariae, et Boemiae, Regina, studiorum fautrix munificentissima. Carmen*«, pp. 17–22, u:

Musae Francisco et Mariae Theresiae augustis congratulantur ob scientias, bonasque artes eorum iussu et munificentia Vindobonae restitutas (Vindobonae: Typis Ioannis Thomae Trattner, Caes. Reg. Maiest. Aulæ Typographi et Bibliopolæ, 1756), pp. 12 [nepag.] + 216. Vel. 24,4 cm.

Na kraju pjesme na p. 22 nalazi se potpis i nadnevak nastanka pjesme: »*Romae 10. August. 1756. / ROGERIUS IOSEPHUS BOSCOVICH SOC. IESU. / In Colleg. Rom. publ. Mathes. Prof.*«

»ELENCHUS AUCTORUM.« pod rednim brojem VI. sadrži zapis: »*BOSCOVICH Rogierius Josephus ... Soc. Jes. in Colleg. Rom. publ. Eloqu. [sic!] Prof. Romae. Carmen latinum. 17*«

Ogledani primjerak: NSBZ 79.738

Ex libris: Colleg. Linciens. S.J.

Archiv Provinciae Austriae S.J. 2070822

Dopune (Marković 1104): paginacija pjesme u zborniku, podaci o naslovu i izdavaču zbornika, nadnevak nastanka pjesme, potpis pjesnika.

Bošković je u kazalu zbornika predstavljen kao profesor govorništa u Rimskom kolegiju, umjesto da bude predstavljen kao profesor matematike u istom zavodu.

Javni prijedlog: Kako Jurić u svojoj bibliografiji hrvatskoga latinizata nije zabilježio ovaj primjerak nego se pozvao na Sommervogela, ovaj je primjerak prema dosadašnjim spoznajama *jedini primjerak toga izdanja u Hrvatskoj*. Kako je to vidljivo iz signature, primjerak nije uvršten u zbirku rijetkosti NSBZ kamo pripada i po značenju za hrvatski latinizam 18. stoljeća jer sadrži herojsku poemu Ruđera Boškovića, odu Benedikta Staya i jedinu objavljenu poslanicu Rajmunda Kunića. Zato predlažem da se primjerak pohrani u trezoru NSBZ.

39.

»ROGERII JOSEPHI BOSCOVICH. De litteraria expeditione per pontificiam ditionem«, u: *De Bononiensi scientiarum et artium Instituto atque Academia Commentarii*. Tomus quartus (Bononiae: Typis Laelii a Vulpe Instituti Scientiarum Typographi, MDCCLVII), pp. 353–396; tab. 1–4 na pp. 390–391; »*Tabula longitudinis, & latitudinis Urbium omnium, atque Episcopatum Pontificiae ditionis.*«, tabela koja sadrži geografske položaje za 84 toponima u abecednom poretku, na pp. 394–396; figg. 1–3 na posebnom listu iza p. 396, vel. ploče 224×151 mm.

Vel. 28,6 cm.

»INDEX OPUSCULORUM«, na p. 398 sadrži zapis: »Boscovich Rogerii. *De litteraria expeditione per Pontificiam Ditionem*. 353.«.

»INDEX /Rerum, quae maxime notandae sunt, quaeque paulo /fusius sive in commentariis, sive in opusculis /tractantur. Littera C commentarios, littera O opuscula indicabit.«, pp. 399–400, sadrži na p. 399 zapis: »*Latitudines, & longitudines variarum urbium constituuntur*. O. 394. & seq.«, a na p. 400 zapis:

»*Terrae figura qualis esse debeat*. O. 358. & seq. *An talis re ipsa sit, quaeritur per gradus mensuram, in meridiano circulo, inter Romam & Ariminum, sum[p]tam*. O. 363. & seq. *Instrumenta adhibita describuntur*. O. 372. & seq.«.

Ogledani primjerak: HAD, R 758/4

Ex libris: BRMR Nr. 262. Sign. V. 3.

Dopune (Marković 1105): potpuni naslov Boškovićeve članka, paginacija Boškovićeve članka, izdavač časopisa, podaci o tabelama i crtežima, podaci o Boškovićevu članku u kazalima časopisa bolonjske akademije.

40.

»DE LITTERARIA EXPEDITIONE PER PONTIFICIAM DITIONEM / Synopsis amplioris operis editi anno 1755. *Impressa* IN COMMENTARIIS ACAD.[EMIAE] BON.[ONIENSIS] TOM. IV. *AUCTORE* P. ROGERIO JOSEPHO BOSCOVICH S. J.«, pp. 44; tab. 1–4 na pp. 38–39; »*Tabula longitudinis, & latitudinis Urbium omnium, atque Episcopatum Pontificiae ditionis.*«, tabela koja sadrži geografske položaje za 84 toponima u abecednom poretku, na pp. 42–44; figg. 1–3 na posebnom listu iza p. 44, vel. ploče 224×151 mm.

Vel. 28,6 cm.

Posebni otisak s vlastitom paginacijom iz časopisa:

De Bononiensi scientiarum et artium Instituto atque Academia Commentarii. Tomus quartus (Bononiae: Typis Laelii a Vulpe Instituti Scientiarum Typographi, MDCCLVII).

1757

Ogledani primjerak: HAD, R 736

Ex libris: BRMR Nr. 1027. Sign. IV. 8. a.

Dopune (Marković 1105): podatak o postojanju posebnoga otiska, potpuni naslov pod kojim je objavljen poseban otisak Boškovićeve članka, podaci o tabelama i crtežima.

Iz ogledanoga primjerka nije moguće ustanoviti godinu izdanja, ali je s naslovnice moguće odčitati da je riječ o pregledu opširnijega djela koje je objelodanjeno 1755. godine.

41.

»ROGERII JOSEPHI BOSCOVICH / DE LITTERARIA EXPEDITIONE PER PONTIFICIAM DITIONEM«, pp. 12–99, u:

Nikola Čubranić, *Geodetski rad Rudera Boškovića* (Zagreb: Zavod za višu geodeziju AGG fakulteta u Zagrebu, 1961), pp. 148.

Vel. 20,1 cm.

(1961)

Usporedno latinsko-hrvatsko izdanje: latinski tekst uredio i preveo prof. dr Veljko Gortan.

Umjesto crteža iz Boškovićeve bolonjskog sažetka priloženi su na pp. 97–99 ovog izdanja faksimili triju tabela iz:

Voyage astronomique et géographique dans l'État de l'Église (Paris, 1770), Pl. I–III.

»*Tabula longitudinis, & latitudinis Urbium omnium, atque Episcopatum Pontificiae ditionis.*« u ovom je izdanju izostavljena.

Ogledani primjerak: osobna knjižnica

Ispravci (Marković 1105): Izdanje ne sadrži puni naslov Boškovičeva bolonjskog članka, a ne sadrži ga ni Markovičev opis.

Napomene o osobitostima Čubraničeva izdanja:

O nastanku ovoga izdanja usp. bilješku na p. 96: »Boškovičev latinski tekst priređen je u ovom izdanju prema rukopisnom prijepisu dra Branka Truhelke.« Izdanje nije popraćeno crtežima koje je Bošković priložio uz »Synopsis« 1757. godine, niti je objavljena tabela s podacima o geografskoj dužini i širini za 84 grada Papinske države koja je bila pretpostavka za izradbu prvoga egzaktnog zemljovida te države, a koju je priređivač kazala bolonjskoga časopisa prepoznao kao istinski domet Boškovičeva članka. Vidi i Čubraničevu obrazloženje u »Predgovoru« na p. 5: »Crteži koje prilažemo na kraju toga rada su originalni Boškovičevi crteži uzeti iz *Voyagea*. Izostavili smo pak popis koordinata (geografske širine i dužine) pojedinih mjesta i gradova dobiven mjerenjem u svrhu izrade karte.«

Čubranič nije znao da primjerak Boškovičeva spisa postoji u Histo-rijskom arhivu u Dubrovniku, pa se zato poslužio Truhelkinim prijepisom: »Truhelka, boraveći jednom u Italiji, naišao je na taj rad i prepisao ga.« Dr. Branimir Truhelka bio je pak neko vrijeme ravnatelj dubrovačkoga arhiva i možda je Boškovičev sažetak znanstvenoga putovanja prepisao iz primjerka koji je dubrovačkom arhivu poklonio Milan Rešetar.

42.

»RELAZIONE DELLE ROVINE DI TROJA, ESISTENTI IN FAC-
CIA AL TENEDO, Secondo le osservazioni del Seguito di S. E. il Sig.
1761 CAV.^R PIETRO CORRER, Mentre nel Settembre del 1761. andava
BAILO a COSTANTINOPOLI, essendosi portato egli medesimo a
riconoscerne una buona parte in persona, DELL'ABATE RUG-
GIERO GIUSEPPE BOSCOVICH.«, u:

Giornale di un viaggio da Costantinopoli in Polonia dell'Abate Ruggiero Giuseppe Boscovich con una sua Relazione delle rovine di Troja, e in fine il Prospetto delle Opere nuove matematiche del medesimo Autore, con-

(1784) *tenute in cinque Tomi, che attualmente lui presente si stampano.* (Bassano: A spese Remondini di Venezia, 1784), pp. 161–196, nn. 1–50. Vel. 21,2 cm.

Ogledani primjerak: KBSD, 3862

Dopuna (Marković 1112): podaci o paginaciji i smještaju izvješća u knjizi, podaci o paragrafima.

43.

1761 RELAZIONE DELLE ROVINE DI TROJA, ESISTENTI IN FAC-
CIA AL TENEDO, Secondo le osservazioni del Seguito di S. E. il Sig.
CAV.^R PIETRO CORRER, Mentre nel Settembre del 1761. andava
BAILO a COSTANTINOPOLI, essendosi portato egli medesimo a
riconoscerne una buona parte in persona, DELL'ABATE RUG-
GIERO GIUSEPPE BOSCOVICH. ([Bassano]: [Remondini], [1784]),
1784 pp. 1–36, nn. 1–50.
Vel. 20 cm.

Posebni otisak iz izdanja u kojem je Remondini objavio Boškovićev putopis od Carigrada do Varšave, izvješće o ruševinama Troje i prospekt izdanja Boškovićevih optičkih i astronomskih djela u pripremi, zato s vlastitom paginacijom, bez podataka o izdavaču, mjestu i godini izdanja.

Ogledani primjerak: KB, A. d. I. 23.

Članak pod rednim brojem 9. u:

Mescolanze raccolte da Giovanni de Bizzarro membro di molte illustri Accademie, Vol. XX.

Tiskani »Ex libris Joannis de Bizzarro«

Rukopisni Bizzarov »Indice degli Opuscoli contenuti nel presente Vol. XX. Prose Italiane.«, sadrži na f. 1v zapis: »Boscovich Rug. G. Relazione delle rovine di Troja esistenti in faccia al Tenedo. Bassano, Remondini, 1784, in 8°.«

Dopuna (Marković 1112): podatak o postojanju posebnoga otiska, podaci o paginaciji i paragrafima.

Iz ogledanoga primjerka nije moguće izravno ustanoviti mjesto i godinu izdanja te izdavača, ali Bizzarovo rukopisno kazalo sadrži upravo te podatke.

44.

1764

»ESAME *Del Progetto de' Sigg. MANFREDI, e BERTAGLIA in riguardo alle Paludi Pontine, e Porto di Terracina, del Sig. Abate RUGGIERO GIUSEPPE BOSCOVICH, allora Professore di Matematica nell'Università di Roma de' PP. Gesuiti.*«, pp. 75–115, hidrotehnička ekspertiza objavljena kao N. III. među šest ekspertiza u odsječku »Delle Relazioni, che trattano delle Paduli Pontine«, pp. 1–263, u:

Raccolta delle perizie ed opuscoli idraulici del Signor Abate Leonardo Ximenes matematico di S. A. R. il Granduca di Toscana socio della reale Accademia di Pietroburgo &c. alla quale si aggiungono le perizie di altri Professori che anno scritto sulle stesse materie, Tomo I. (Firenze: Nella Stamperia di Pietro Allegrini alla Crocc Rossa, 1785), pp. 1–439;

(1785)

»Paduli Pontine« Tav. I–III; nenumerirana tabela »Sezioni di Rio Martino per la linea proposta nella Perizia Ximenes«; »Acque Bolognesi« Tav. I–IV.

Vel. 25,4 cm.

Potpis s pogrešnim redoslijedom Boškovićevih prezimena što se nalazi na kraju vještačenja na p. 115 glasi:

»IO GIUSEPPE RUGGIERO [sic!] BOSCOVICH
Professore di Matematica nel Collegio Romano.«

Boškovićevoj ocjeni pridodana je »NOTA DEL SIG. ABATE XIMENES *Alla pagina 89. nell' Esame del Sig. Abate Boscovich.*«, pp. 115–116.

Izvjēšća koja u ovom zborniku raspravljaju o Pontinskim močvarama popraćena su topografskom kartom »*Pianta Topografica delle Paludi Pontine ricavata da quella del Meyer, e del Sani*«, s oznakom »Paduli Pontine Tavola I.« u gornjem desnom kutu, s potpisom »A. Gio. Canocchi Incise« u donjem desnom kutu, uz mjerilo »Scala di Miglia Nove Romane« pri dnu prikaza u sredini, vel. ploče 214×344 mm, vel. prikaza 188×333 mm.

Na p. 263 nalazi se »Nota delle denominazioni della Pianta topografica delle Paduli Pontine, che va sotto al num. I, coll' aggiunta delle Linee proposte da diversi Professori.«

Ogledani primjerak: HAD, R 709/1.

Ex libris: BRMR Nr. 1053. Sign. IV. 15. a.

Dopuna.

O opisu i dataciji Boškovićeva spisa usp. Ivica Martinović, »Hidrotehničke ekspertize Rudera Boškovića«, *Naše more* 40 (1993), pp. 61–75, u prilogu »Popis Boškovićevih rukopisa i objavljenih radova iz hi-

drotehnike i hidrodinamike«, na p. 74. Ni Boškovićev spis ni Ximenesovi uvodi u zborniku ne sadrže dataciju Boškovićeve prosudbe.

45.

1765 »SENTIMENTO SULLA SOLIDITA' DELLA NUOVA GUGLIA PROPOSTA PER LA CIMA DELLA CUPOLA DEL DUOMO DI MILANO, O SI CONSIDERI IN SÈ STESSA O RISPETTO AL RIMANENTE DEL VASTO TEMPIO E POSTO A RICHIESTA DEL NOBILISSIMO E VIGILANTISSIMO CAPITULO CHE SOPRA INTENDE ALLA SUA GRAN FABBRICA, DEL PADRE RUGGIERO GIUSEPPE BOSCOWICH [sic!] DELLA COMPAGNIA DI GESÙ, LETTORE DI MATEMATICA NELL'UNIVERSITA' DI PAVIA.«, pp. 53-64, nn. 1-55, objavljen kao (N. 5) među sedam spisa koje su u razdoblju od 25. svibnja 1764. do 13. svibnja 1765. pozvani matematičari i arhitekti izradili o vršku kupole milanske prvostolnice u:

»Scritture di matematici e architetti che presero parte nella costruzione della Gran Guglia del Duomo di Milano.«, pp. 36-80, u:

Relazione dei restauri intrapresi alla Gran Guglia del Duomo di Milano nell' anno 1844 ed ultimati nella primavera del corrente 1845, secondo il progetto, e colla direzione del Conte Ambrogio Nava (Milano: Tipografia Valentini e C., 1845), 80 pp., Tav. I-IX.

(1845)

Vel. 29,8 cm.

Prilog na p. 64, pod naslovom »Aggiunte per ischiarire o giustificare vari passi della scrittura.«, sadrži popis šest dopuna uz osnovni tekst Boškovićeve statičke ekspertize.

Katalog likovnih priloga na devet ploča, pod naslovom »Rubrica delle tavole contenute nella presente relazione.«, na p. 35.

Ogledani primjerak: HAD, D²⁹-6

Ex libris: BRMR Nr. 406. Sign. D. 14.

Dopuna (Marković 1108): podaci o naslovu i uredniku zbornika, godina prvog tiskanja Boškovićeve ekspertize, paginacija Boškovićeve vještačenja, naslov popisa priloga uz Boškovićevo vještačenje, podaci o likovnom prilogu izdanja.

Naslov tiskane Boškovićeve ekspertize, koju je za tisak priredio arhitekt Ambrogio Nava, razlikuje se od naslova koji je objavio Marković ne navevši pritom izvor svog podatka.

Za točnu dataciju Boškovićeve ekspertize vidi nadnevak »24 febbrajo 1765« u nenaslovljenom uvodu Ambrogia Nave, pp. 7-29, na p. 13.

Javni prijedlog: Kako je to vidljivo iz signature i ex libriska, ovo je izdanje izdvojeno iz fonda Rešetarove knjižnice *Bibliotheca Rhacusina*, pa predlažem da se ono vrati u sastav Rešetarova dara Histo-rijskom arhivu u Dubrovniku.

46.

DE / SOLIS AC LUNAE / DEFECTIBUS / LIBRI V. / P. ROGERII JOS. BOSCOVICH / SOCIETATIS JESU. (Graecii: Typis Haeredum Widmanstadii, 1765), ff. a1–a8, pp. V–XLIII + [1] + 343.

Vel. 16,8 cm.

Na ff. a3r–a8v nalaze se: »ASSERTIONES / EX / UNIVERSA PHILOSOPHIA, / QUAS / IN ALMA AC CELEBERRIMA / UNIVERSITATE GRAECENSI / ANNO 1765. MENSE AUGUSTO DIE XXXI / publice propugnandas susceperunt / PERDOCTI DOMINI / CASPAR. HANSIZ, CARINT. LEIFFLING. / e Caesareo Ferdinand. / ET FRANCISCUS XAVERIUS REICHENZAN / STIRUS MUREGGENSIS; / EX PRAELECTIONIBUS / A. R. ET CL. P. LEOPOLDI BIWALD, / e S.J. AA. LL. & PHILOS. DOCTORIS / EJUSDEMQUE. PROFESSORIS PUBLICI / ET ORDINARIJ, / A. R. ET CL. P. FRANCISCI GRUEBER, / e S.J. AA. LL. & PHILOS. DOCTORIS AC / ETHICES PROFESSORIS PUBLICI / & ORDINARIJ, / A. R. ET CL. P. FRANCISCI PACHNER, / e S.J. AA. LL. & PHIL. DOCTORIS AC / MATHES. PROFESSORIS PUBLICI / ET ORDINARIJ.«

Teze »EX PHILOSOPHIA.« profesora filozofije Leopolda Biwalda sadrže osnovne postavke Boškovićeve teorije silâ, nn. XI–XIX, ff. [a4r–a4v].

Ogledani primjerak: ZPZ KB, A. d. II. 30.

Vlastoručni ex libris: G. Bizzarro

Dopuna (Marković 1107): potpuni podaci o izdanju, podaci o tezariju svečane obrane 31. kolovoza 1765. na Sveučilištu u Grazu, koji u svom dijelu »ex philosophia« razrađuje Boškovićevu teoriju silâ.

Ispravak: »Novo izdanje izašlo je i u Grazu«, zapisao je Marković na p. 1107 svoga »Popisa«. To »treće« izdanje Boškovićeve poučnog spjeva nastalo je tako što je prije otiska mletačkog izdanja iz 1761. godine tiskar iz Graza pridodao novu naslovnicu i tezarij svečane obrane 1765. godine.

47.

DEL PORTO DI RIMINI MEMORIE DEL PADRE RUGGIERO GIUSEPPE BOSCOVICH DELLA COMPAGNIA DI GESÙ (In Pesaro: Presso Donnino Ricci, MDCCLXV.), pp. [4] + 71.

Vel. ogledanoga primjerka 1: 20,6 cm.

Vel. ogledanoga primjerka 2: 21,3 cm.

»AVVISO«, na p. [3].

»INDICE / Degli Articoli, e Paragrafi.«, na p. [4].

Ogledani primjerak 1: HAD, R 398

Ex libris: BRMR Nr. 305. Sign. III. 38.

Ogledani primjerak 2: ZPZ, A. c. I. 27.

Tiskani »Ex libris Joannis de Bizzarro«

Ispravak (Marković 1108): točni naziv djela i ime izdavača.

Dopuna: paginacija izdanja.

48.

»DEL PORTO DI RIMINI MEMORIE DEL PADRE RUGGIERO GIUSEPPE BOSCOVICH«, pp. 345–409, u:

»Opere idrauliche di Eustachio Zanotti ed alcuni opuscoli di Ruggiero Boscovich, e Leonardo Ximenes«, *Raccolta d'autori italiani che trattano del moto dell'acque*. Edizione quarta arricchita di molte cose inedite, e d'alcuni schiarimenti, Tomo VII. (Bologna: Dalla Tipografia di Jacopo Marsigli, 1823), pp. 1–550; Tav. I.; Tav. II., figg. 1–7.

Vel. 25,3 cm.

»Indice degli opuscoli contenuti in questo volume.«, pp. 549–550, sadrži na p. 550 obavijest: »Boscovich Ruggiero Giuseppe. *Del porto di Rimini...* 345«.

Ogledani primjerak: HAD, R 701.

Ex libris: BRMR Nr. 1031. Sign. IV. 11. a.

Dopuna (Marković 1108): treće izdanje Boškovićeve lučke ekspertize.

Usp. Ivica Martinović, »Hidrotehničke ekspertize Rudera Boškovića«, *Naše more* 40 (1993), pp. 61–75, u prilogu »Popis Boškovićevih rukopisa i objavljenih radova iz hidrotehnike i hidrodinamike«, na p. 74.

49.

»Lettera del P. Boscovich sulli principj, su' quali si possano appoggiare le Regole pratiche per la misura dell'acque, ch' escono dalle aperture, e corrono per gli alvei.«, pp. 319–345;

ARTICOLO PRIMO u sklopu »PARTE TERZA. Delle Regole pratiche per la misura delle acque, ch' escono da' fosi, e corrono per gli alvei.«, pp. 317–430, u:

(1823)

Antonio Lecchi, *Idrostatica esaminata ne' suoi principj e stabilita nelle sue regole della misura dell' acque correnti* (In Milano: Nella Stamperia di Giuseppe Marelli, 1765), pp. [10] + 459, topografska karta s naslovom »Disegno dello stato del fiume Chiese a Gavardo, e delle due diramazioni, rilevato nella Visita del 1763. nel Mese d'Aprile.« i s oznakom »Pag. 382«.

Vel. 24,8 cm.

Nenumerirani crteži koji se ponavljaju na više mjesta u Boškovićevu pismu:

fig. [1] na pp. 320, 329, 339; fig. [2] na pp. 321, 322, 332; fig. [3] na pp. 323, 324, 335; fig. [4] na p. 324; fig. [5] na pp. 333, 334, 337.

»Indice de'titoli.«, pp. [7–9] na početku izdanja, sadrži na p. [8] puni naslov Boškovićeva pisma.

Ogledani primjerak: HAD, R 622.

Ex libris: BRMR Nr. 994. Sign. IV. 9.

Ispravci (Marković 1008–1009): točni naslovi izdanja i Boškovićeva pisma.

Dopune: podatak o izdavaču, podaci o crtežima.

50.

»[Memorietta]«, prilog pismu što ga je Ruđer Bošković poslao 24. svibnja 1768. iz Pavije Antonu Mariju Lorgni;

Boškovićev autograf pohranjen u: BCV, cartella 13, zajedno s 28 Boškovićevih pisma Lorgni; prvi put objavljen pod naslovom »Appendice« i rednim brojem 7 u:

Ruggiero Giuseppe Boscovich, *Lettere ad Anton Mario Lorgna 1765–1785* (Roma: Accademia Nazionale delle Scienze detta dei XL, 1988), a cura di Ugo Baldini e Pietro Nastasi, na pp. 56–74, nn. 1–81.

Vel. 26,4 cm.

Faksimili onih stranica Boškovićeva autografa na kojima se nalaze Boškovićevi crteži objavljeni su na pp. 57, 58, 61, 62 i 65 ovoga izdanja.

Dopuna. Boškovićev spis o rektifikaciji krivulje potaknut udžbenikom Vincenza Riccatija *Institutiones analiticae* (Bononiae, 1765–1767). Spis sam naslovio »Memorietta« jer ga sâm Bošković tako naziva u pismu uz koje ga šalje Lorgni, usp. Boscovich, *Lettere ad Anton Mario Lorgna 1765–1785* (Roma, 1988), p. 55. O značenju spisa vidi i: Ivica Martinović, »Boškovićeva neostvorena teorija infini-

1765

1768

(1988)

tezimalá: između nacrtá teorije i primjene metode«, *Filozofska istraživanja* 13 (1993), pp. 453–474.

51.

»DESCRIZIONE D'UN NUOVO PENDOLO A CORREZIONE
Del P. Ruggiero Giuseppe Boscovich D. C. di G. P. Professor di Matematica nell' Università di Pavia, ec.«, pp. 216–222, u:

Della vera influenza degli astri, delle stagioni, e mutazioni di tempo, saggio meteorologico fondato sopra lunghe osservazioni, ed applicato agli usi dell'agricoltura, medicina, nautica, ec. di Giuseppe Toaldo Preposito della SS. Trinità, e Publico Professore di Astronomia, Geografia, e Meteore nell' Università di Padova. Si aggiungono i pronostici di Arato tradotti dal Sig. Antonio Luigi Bricci, e la descrizione d'un nuovo Pendolo a correzione, del Ch. P. Boscovich. (In Padova: Nella Stamperia del Seminario. / Appresso Gio: Manfrè, MDCCLXX.), pp. [16]

1770

+ 222, Tav. I.–V.
Vel. 24 cm.

Likovni prilog: šesta, jedina nenumerirana i nenaslovljena tabela na kraju knjige, figg. 1–8, vel. ploče 198×117 mm.

Nadnevak imprimatura na p. [5]: »Dat. li 9. Aprile 1770.«

Toaldov »PREFAZIONE.«, pp. [6–15], na p. [15] završava odlomkom koji otkriva godinu konstrukcije Boškovićeve njihala: »Il prestantissimo P. Boscovich, è più d' un anno, avendomi comunicato per lettera la forma di un nuovo Pendolo a correzione, da esso escogitata, e non ancora resa pubblica, ho creduto di far piacere agli Astronomi di porla al fine di questo Libro.«

1769

»SOMMARIO, E INDICE«, pp. [15–16], sadrži na p. [16] zapis: »Descrizione d' un nuovo Pendolo a correzione, del Ch. P. Boscovich. 216«.

Ogledani primjerak: HAD, R 602

Ex libris: BRMR Nr. 1069. Sign. III. 40. a.

Dopuna (Marković 1109): paginacija Boškovićeve članka, podaci o likovnom prilogu, potpuni podaci s naslovnice, datacija konstrukcije Boškovićeve njihala u Toaldovu predgovoru knjizi.

52.

SUI DANNI DEL PORTO DI SAVONA LORO CAGIONI E RIMEDI: RELAZIONE UFFICIALE fatta nel 1771 DAL P. RUGGIERO GIUSEPPE BOSCOVICH, pubblicata per cura di Giuseppe A. Rocca (Savona: Tipografia Ligure, 1892), pp. 5–62, nn. 1–74.

1771

(1892)

Vel. 18,9 cm.

Posebni otisak s vlastitom paginacijom: »Dal giornale *Il Vero*«.

Izdanje još sadrži:

»All' Onorevole Direzione del Giornale *Il Vero*«, pp. 3–4, s potpisom »G. A. ROCCA« i s nadnevkom »31 Ottobre 1891«, Roccino pismo uredništvu u kojem mu je ponudio da objavi »jedno neizdano točno izvješće« (*una inedita accurata Relazione*) koje je izvadio iz zbirke svojih rukopisa (*dai miei manoscritti*), p. 3;

»NOTIZIE DEL PORTO DI SAVONA scritte nel 1800«, kao »APPENDICE« na pp. 65–69.

Ogledani primjerak: HAD, O¹²–387.

Ex libris: BRMR Nr. 399 Sign. B. 26.

Dopune (Marković 1110): paginacija posebnog otiska, podaci o paragrafima, podaci o pismu vlasnika Boškovićeve rukopisa uredništvu.

Javni prijedlog: Kako je to vidljivo iz signature i ex librisa, ovo je izdanje izdvojeno iz fonda Rešetarove knjižnice *Bibliotheca Rhacusina*, pa predlažem da se ono vrati u sastav Rešetarova dara Histo-rijskom arhivu u Dubrovniku.

53.

»ROGERII JOSEPHI BOSCOVICHII E SOCIETATE JESU CARMINA«, pp. 133–161, u:

Carmina recentiorum poetarum VII. e Societate Jesu idest Julii Caesaris Cordarae, Raymundi Cunichii, Bernardi Zamagnae, Alphonsi Nicolai, Rogerii Boscovichii, Bartholomaei Boscovichii, & Joannis Baptistae Roberti. (Cremonae: Ex Typographia Ricchiniana, 1772), pp. 190.

Vel. 17,5 cm.

Zbornik sadrži ove dvije Boškovićeve pjesme:

1. »De nuptiis Joannis Corarii, et Andriannae Pisauriae e nobilissimis Venetae Reipublicae senatoriis familiis.«, pp. 133–156, s bilješkama na pp. 151–156;
2. »De Maria Theresia Augustisimma Romanorum Imperatrice Hungariae, et Boemiae Regina studiorum fautrice munificentissima.«, pp. 157–161.

Ogledani primjerak 1: KJH, 2033

Ex libris: Biblioteka Rezidencije D.I., Zagreb

Ogledani primjerak 2: ZKD, R 100

Ex libris Getaldi-Atems.

Ispravak (Marković 1104): točna paginacija druge pjesme.

Dopune: izdavač, naslov izbora Boškovićevih pjesama, paginacija izbora Boškovićevih pjesama, naslovi Boškovićevih pjesama koje su ušle u antologiju, paginacija Boškovićevih pjesama.

54.

1772 *Risposta del P. Boscovich ad un paragrafo di Lettera di S. A. Il Sig.^r Principe Cauniz*, nn. 1–95.

Sadrži tri dijela:

Parte 1. »Apologia del passato.«, nn. 2–47;

Parte 2. »Stato attuale della specola, suoi istromenti, e persone adatte al suo servizio.«, nn. 48–72;

Parte 3. »Piano per l'avvenire.«, nn. 73–95.

Rukopis pohranjen u: ÖNB, Wien, n. 10957, ff. 1r–34r.

Dopuna. Rad o ustroju i organizaciji rada na zvjezdarnici Brera početkom 1772. godine, s nadnevkom 14. veljače 1772.

55.

(1929) Vladimir Varićak, »Prilozi za biografiju Rudža Boškovića. Nastavak«, *Rad JAZU* 236 (1929), pp. 139–221, na pp. 139–179.

Prilog pod rednim brojem 24, među 58 priloga objavljenih u trima svescima *Rada JAZU* 232 (1926), 234 (1928) i 236 (1929).

Posebni otisak sa samostalnom paginacijom, pp. (1)–(83), na pp. (1)–(41).

Dopuna. Prvo izdanje Boškovićeve spisa »Risposta« (1772).

56.

(1987) Edoardo Proverbio, »Historical and critical comment on the 'Risposta' of R. J. Boscovich to a paragraph in a letter by Prince Kauniz«, *Nuncius: Annali di Storia della scienza* 2 (1987), pp. 171–226; izdanje Boškovićeve teksta na pp. 183–226.

Posebni otisak.

Dopuna. Drugo izdanje Boškovićeve spisa »Risposta« (1772) s opsežnim povijesnim i znanstvenim komentarom Edoarda Proverbija.

57.

(1811) [Antonio Meneghelli], LETTERE DEL P. BOSCOVICH PUBLBLICATE PER LE NOZZE OLIVIERI – BALBI (In Venezia: Co' tipi di Gio: Pietro Pinelli, M.DCCC.XI), pp. 95.

Vel. 21,5 cm.

Sadrži:

1. »*ALL'ORNATISSIMO SIGNOR / GIROLAMO OLIVIERI / ANTONIO MENEGHELLI.*«, pp. 5-12;
2. »*LETTERA / Del Signor Vallisnieri di Padova, al celebre / Padre Boscovich.*«, pp. 13-16, s nadnevkom na p. 16: »Padova li 22. Agosto 1772«;
3. »*RISPOSTA / Del Padre Boscovich, al Signor / Vallisnieri.*«, pp. 17-32, s nadnevkom »Stra sulla Brenta 24. Agosto 1772.«;
4. »*SECONDA LETTERA / Del Padre Boscovich, al Sig. Vallisnieri.*«, pp. 33-36, s nadnevkom »Stra 25. Agosto 1772.«;
5. »*TERZA LETTERA / Del Padre Boscovich, al Sig. Vallisnieri.*«, pp. 37-61, s nadnevkom »Stra sulla Brenta 25. Agosto 1772.«;
6. »*LETTERA / Del P. Boscovich al P. Girolamo Durazzo fratello / del. Sign. Ambasciatore Imperiale, scrittagli / del soggiorno di Mestre in Casa dello stesso / Ambasciatore.*«, pp. 62-95, s nadnevkom »Mestre 1. Ottobre 1772.«.

Ogledani primjerak: HAD, R 385

Ex libris: BRMR Nr. 1078 Sign. III. 35. a.

Dopuna.

Uzorci Boškovićeve učene epistolografije u ovom izdanju uključuju dopisivanje s Antonijem Vallisnierijem ml. na znanstvene teme, dok posljednje pismo sadrži ciklus epigramâ i distihâ nastao za venecijan-skog ladanja 1. listopada 1772. godine.

Napomena o osobitostima Meneghellijeva izdanja:

Urednik je u predgovoru upućenom mladoženji Olivieriju otkrio da je neka neobjavljena pisma Boškovićeva primio od Morellija (*dal Sig. Cavaliere Morelli, p. 7*) a mladencima ih je poklonio u tiskanom izdanju upravo zbog znanstvenih tema kojima se bave. Nije poznato gdje su Boškovićeva pisma danas pohranjena i jesu li uopće očuvana u rukopisu.

58.

»[La notizia sull'oriuolo]«, f. 1r-1v, posebni list vel. 200×155 mm, na kojem je drugom rukom u dnu stranice zapisano »Colla Lettera del Sig.^r Boscovich da 18 Oct.re 1780«.

Boškovićeva bilješka zapisana rukom nepoznatog pisca, priložena uz pismo koje je Ruder Bošković iz mjesta Ponte sulla Senna uputio

1780 Senatu Dubrovačke Republike 18. listopada 1780. Naslov sam joj odredio prema izričaju koji je Bošković upotrijebio na početku popratnog pisma.

Incipit: [Textus, f. 1r:] »L'artefice di Parigi proporrebbe di fare un Oriuolo che suonasse le ore ed i quarti, e che indicasse dal quadrante le ore, ed i minuti e che andasse almeno 36 ore senza essere rimontato, potendosi ancora fare andare otto giorni se si desidera senza complicazione di Meccanismo.«

Explicit: [Textus, f. 1v:] »Il Trasporto da Parigi a Genova compresa la cassa, ed imballeggio esterno sarà un oggetto di circa 90 lire tornesi non compresi però li diritti di espertazione, che non sarebbero molto considerabili.«

Ogledani primjerak: HAD, *Acta Sanctae Mariae Maioris. Prepiska 18. stoljeća*, F. XV, Nro. 1919, 18. Ottobre 1780.

Dopuna. Boškovićev kratki spis o zamisli da se u Parizu izradi gradski sat za Dubrovnik.

59.

»Progetto di un orologio da farsi a Parigi per la torre sopra la porta di Citta a Ragusa«, spis o gradskom satu za Dubrovnik s uredničkim naslovom Josipa Jelčića, objavljen u: »Dopisi Boškovićevi. I. U poslovih dubrovačkih. / Lettere dell'ab. R. G. Boscovich alla Republica di Ragusa«, publicate dal prof. Giuseppe Gelcich, pp. 101–246, na pp. 236–237, n. LXXX, prilog uz Boškovićevo pismo s nadnevkom 18. listopada 1780, u:

(1887) Franjo Rački (ur.), »Život i ocjena djela Rugjera Josipa Boškovića«, *Rad JAZU* 87,88,90 (1887–1888), pp. 1–716.

Vel. 21,9 cm.

Ogledani primjerak: ZKD, R 582.

Dopuna. Prvo izdanje Boškovićeva spisa o zamisli da se u Parizu izradi gradski sat za Dubrovnik.

60.

»RIFLESSIONI / SULLA RELAZIONE / DEL SIG. ABATE XI-MENES / Appartenente al Progetto di un nuovo Ozzeri / nello Stato Lucchese / DEL SIGNORE ABATE / RUGGIERO GIUSEPPE BOSCOVICH / DIRETTORE DI OTTICA PER LA MARINA DI FRANCIA, MEMBRO DELLA / SOCIETA' REALE DI LONDRA, DELL' ACADEMIA DELLE SCIENZE / DI HARLEM ec. ec. COR-

RISPONDENTE DELLA REALE / ACCADEMIA DELLE SCIENZE DI PARIGI ec. ec.«, pp. 173–205,

uključujući i

1781 »Copia di Lettera di Parigi in data del dì 8 Aprile 1781 del Sig. Abate Boscovich scritta al Sig. Gio. Attilio Arnolfini, da servire per Appendice alle sue Riflessioni sopra il Nuovo Ozzeri«, pp. 202–205; u:

Piano di Operazioni Idrauliche per ottenere la massima depressione del Lago di Sesto o sia di Bientina (In Lucca: Presso Francesco Bonsignori, 1782), pp. X + 347 + [3], Tav. I.–V.

1782

Vel. 25,7 cm.

Podaci o mjestu i godini izdanja te o izdavaču na p. 347.

Opsežni »INDICE« zbornika, pp. V–X, na p. VIII sadrži podatke o oba Boškovićeve priloga.

Likovni prilog:

Tav. I. naslovljena »*Mappa delle Campagne, Laghi, Paludi Lucchesi, e Toscane dall Arno presso Montecchio, e S. Giovanni alla Vena fino al Littorale di Viareggio, coll indicazione della Linea d'un Nuovo Canale, da nominarsi il Nuovo Ozzeri*«, s oznakom »Mich. Xav. Flosi del.« u donjem lijevom kutu i s oznakom »Bart.^o Nerici sc.« u donjem desnom kutu, vel. ploče 424×549 mm, vel. prikaza 400×527 mm.

Tav. II. s oznakom u donjem lijevom kutu »R. Francesconi del.« i s oznakom »Bart.^o Nerici sc.« u donjem desnom kutu, vel. ploče 221×343 mm, vel. prikaza 198×319 mm. Bošković se poziva na »Fig. XI Tav. II«, na p. 184, i na »(Tav. II. Fig. 12.)«, na p. 185.

Sadrži još:

»INFORMAZIONE / DEL SIGNOR ABATE / LEONARDO XIMENES / INTORNO ALLE RIFLESSIONI / DEL SIG. ABATE BOSCOVICH, / ED INTORNO ALL' ESAME / DEL SIG. EUSTACHIO ZANOTTI / SULLA SUA RELAZIONE GENERALE DE' 25. SETTEMBRE 1778 APPARTENENTE AL PROGETTO DI UN NUOVO OZZERI NELLO STATO DELLA REPUBBLICA DI LUCCA«, pp. 241–347, osobito »PRIMA PARTE / Dell' Informazione relativa alla Riflessioni del Chiarissimo Sig. Abate Boscovich.«, pp. 245–280.

Boškovićeve »Copia di Lettera di Parigi in data del dì 8 Aprile 1781 ...« odgovor je na pismo koje mu je uputio Arnolfini 20. ožujka 1781, a koje je sadržavalo neka zapažanja o Boškovićevoj ekspertizi »Riflessioni«, što znači da su Boškovićeve »Riflessioni« napisani nakon 1778. godine, ali najkasnije 1781. godine. Vidi p. 202.

Ogledani primjerak: HAD, R 704.

Ex libris: BRMR Nr. 391. Sign. IV. 11.

Dopune (Marković 1111): svi podaci o zborniku, paginacija Boškovićevih priloga u zborniku, podaci o topografskoj karti i crtežima na koje se Bošković poziva, podaci o pismu Giovanniju Attiliju Arnolfiju 8. travnja 1781, datacija Boškovićeve ekspertize, podatak o Ximenesovu odgovoru.

Vidi opis u: Ivica Martinović, »Hidrotehničke ekspertize Rudera Boškovića«, *Naše more* 40 (1993), pp. 61–75, u prilogu »Popis Boškovićevih rukopisa i objavljenih radova iz hidrotehnike i hidrodinamike«, pp. 74–75, na p. 75.

61.

»RIFLESSIONI SULLA RELAZIONE DEL SIGNOR ABATE XIMENES APPARTENENTE AL PROGETTO DI UN NUOVO OZZERI NELLO STATO LUCCHESE del *Signore Abate RUGGIERO GIUSEPPE BOSCOVICH.*«, pp. 199–222, nn. 1–63,

i

1781 »Copia di Lettera di Parigi in data del dì 8 Aprile 1781 del signor abate Boscovich scritta al signor Gio. Attilio Arnolfini, da servire per Appendice alle sue Riflessioni sopra il nuovo Ozzeri.«, pp. 223–226, otisnuto kurzivom; u:

»PIANO DI OPERAZIONI IDRAULICHE PER OTTENERE LA MASSIMA DEPRESSIONE DEL LAGO DI SESTO O SIA DI BIENTINA«, pp. 193–344, u:

»Opere idrauliche di Eustachio Zanotti ed alcuni opuscoli di Ruggiero Boscovich, e Leonardo Ximenes«, *Raccolta d'autori Italiani che trattano del moto dell' acque*. Edizione quarta arricchita di molte cose inedite, e d'alcuni schiarimenti, Tomo VII. (Bologna: Dalla Tipografia di Jacopo Marsigli, 1823), pp. 1–550; Tav. I.; Tav. II., figg. 1–7.

(1823)

Vel. 25,3 cm.

»Indice degli opuscoli contenuti in questo volume.«, pp. 549–550, sadrži na p. 550 obavijest:

»Boscovich Ruggiero Giuseppe. *Riflessioni sulla Relazione dell'abate Ximenes, appartenente al progetto d'un nuovo Ozzeri nello stato Lucchese ... pag. 199*«.

Bošković se na p. 207 poziva na »(fig. I. tav. 2)«, a na p. 208 na »(tav. 2. fig. 2.)«.

Sadrži još:

»Avvertimento«, predgovor urednika o Ximenesovoj, Boškovićevoj i Zanottijevoj ekspertizi o oteretnom kanalu Nuovo Ozzeri, pp. 195–197;
 »INFORMAZIONE DEL SIGNOR ABATE LEONARDO XIMENES INTORNO ALLE RIFLESSIONI DEL SIG. ABATE BOSCOVICH, ED INTORNO ALL' ESAME DEL SIGNOR EUSTACHIO ZANOTTI sulla sua Relazione generale de' 25. Settembre 1778. appartenente al Progetto di un nuovo Ozzeri nello stato della Reubblica di Lucca.«, pp. 254–344, osobito »PRIMA PARTE / Dell' informazione relativa alle Riflessioni del chiarissimo sig. abate Boscovich.«, pp. 256–286.

Ogledani primjerak: HAD, R 701.

Ex libris: BRMR Nr. 1031. Sign. IV. 11. a.

Dopuna (Marković 1111). Drugo izdanje Boškovićeve hidrotehničke ekspertize o oteretnom kanalu Nuovo Ozzeri. Vidi opis i u: Ivica Martinović, »Hidrotehničke ekspertize Rudera Boškovića«, *Naše more* 40 (1993), pp. 61–75, u prilogu »Popis Boškovićevih rukopisa i objavljenih radova iz hidrotehnike i hidrodinamike«, pp. 74–75, na p. 75.

62.

1782 SCRITTURA DELL' AB: RUGGIERO GIUS.E BOSCOVICH SULLE DIFFICOLTÀ PROPOSTE DA' SIG.RI INTERESSATI CONTRO IL PROGETTO DEL NUOVO OZZERI, rukopis u ASL, *Deputazione sopra il Nuovo Ozzeri*, 5.

Spis je djelomično objavljen (nn. 1–3, 43–46) kao prilog »DOCUMENTO I.« uz: Gino Arrighi, »Ruggiero Giuseppe Boscovich e Lucca«, *Actes du Symposium international R. J. Bošković 1961* (Beograd: Conseil des Academies RPFY, 1962), pp. 267–281, na pp. 277–280.

(1962)

Dopuna.

Vidi opis u: Ivica Martinović, »Hidrotehničke ekspertize Rudera Boškovića«, *Naše more* 40 (1993), pp. 61–75, u prilogu »Popis Boškovićevih rukopisa i objavljenih radova iz hidrotehnike i hidrodinamike«, pp. 74–75, na p. 75.

63.

»TEORIA / Del nuovo Astro osservato prima in Inghilterra. / Del. Sig. Ab. RUGGERO GIUSEPPE BOSCOVICH / Professore di Ottica al Dipartimento della Marina / a Parigi.«, *Memorie di Matematica e Fisica della Società Italiana*, Tomo I. (Verona: Per Dionigi Ramanzini, MDCCLXXXII.), pp. 55–82.

1782

Vel. 25 cm.

Likovni prilog:

Tabela 1 na posebnom listu iza p. 82, s oznakom »Mem. della Società Italiana Tomo I. Pag. 82« uz lijevi rub prikaza, crteži s dvostrukom numeracijom: figg. 1–2 i figg. 1–6, vel 237×287 mm;

Tabela 2 koju Bošković na p. 81 naziva »(Tavola annessa)«, na posebnom listu iza p. 82, s oznakom »Mem. della Società Italiana Tomo I. Pag. 82« u gornjem desnom kutu, vel 163×301 mm.

»INDICE DELLE MEMORIE / PRIMA SEZIONE.« na p. VIII sadrži zapis: »Teoria del nuovo Astro osservato prima in Inghilterra / Del Sig. Ab. RUGGERO GIUSEPPE BOSCOVICH / Professore di Ottica al Dipartimento della Marina / a Parigi .... 55«

Ogledani primjerak: BCT, 3762

Dopune (Marković 1111): godište časopisa, paginacija Boškovićeve članka, izdavač časopisa, podaci o crtežima na dvjema pločama.

64.

»ROGERII JOSEPHI BOSCOVICH / AD JACOBUM VICTOREL-
LUM / EPIGRAMMA.«, p. 76,

i

»IL SIGNOR AB. BOSCOVICH, / Vedendo nell' arrivare alla Stamperia, che questa pagina / doveva restar vuota, fece il seguente / TRASTICO.«, p. 138,

u:

Rime di Giacomo Vittorelli. Con una lettera dell' Ab. Giambatista Co. Roberti. (Bassano: Giuseppe Remondini Stampator di Venezia, MDCCLXXXIV.).

Vel. 22 cm.

Ogledani primjerak: KMB 3–XI–16

Dopuna. Tetrastihu je naslov na talijanskom, dok su stihovi spjevani na latinskom jeziku.

Vidi:

Ruder Josip Bošković, »Epigrami«, *Dubrovnik*, n. s., 4 (1993), br. 3, pp. 79–92, izabrao, s latinskoga jezika preveo i bilješkama popratio Ivica Martinović; ciklus »Prigodnice iz tiskare Remondini« na p. 92.

Ivica Martinović, »Epigrami Rudera Boškovića«, *Dubrovnik*, n. s., 4 (1993), br. 3, pp. 93–120, osobito na p. 118.

ISPRAVCI I DOPUNE UZ BIBLIOGRAFIJU RUĐERA JOSIPA BOŠKOVIĆA (1)

Sažetak

Nakon ocjene 14 bibliografija Ruđera Josipa Boškovića, nastalih u razdoblju 1761–1988. počevši od bibliografije koju je Bošković napisao u svibnju 1761. godine do bibliografija Elisabeth Hill, Željka Markovića, Šime Jurića i Germana Paolija, članak nudi prvi nastavak nove Boškovićeve bibliografije u kronološkom poretku i u obliku ispravaka i dopuna uz Markovićev »Popis djela Ruđera Josipa Boškovića«. Svaka se bibliografska jedinica sastoji od tri dijela:

1. opis Boškovićeva spisa;
2. nalazište opisanog primjerka Boškovićeva spisa: ustanova, zbirka, signatura, ex libris;
3. opis ispravaka ili dopuna uz podatke objavljene u »Popisu djela Ruđera Josipa Boškovića«, u sklopu Markovićeve monografije *Rude Bošković* (1969).

Članak opisuje 61 tiskano izdanje iz razdoblja 1736–1988. i tri rukopisa, a zastupljene su brojne discipline: astronomija, matematika, geofizika, mehanika, arheologija, arheoastronomija, kemija, optika, pastoralni dijalog, izgradnja instrumenata, gnomonika, prirodna filozofija, hidrotehnika, pjesništvo, geodezija, graditeljska statika, hidrodinamika i znanstvena epistolografija. Među opisanim tiskanim djelima deset ih nije bilo uvršteno u Markovićev »Popis djela Ruđera Josipa Boškovića«. Šest ih je objavljeno za Boškovićeva života, među njima dvije pjesničke antologije koje sadrže Boškovićeve latinske stihove i prvo tiskano izdanje Boškovićeve ekspertize o isušivanju Pontinskih močvara, dok četiri izdanja pripadaju razdoblju 1787–1969. Od tri rukopisa, obrađena u ovom prvom nastavku Boškovićeve bibliografije, dva nisu bila uvrštena u Markovićev »Popis«. Članke Christophera Mairea treba istaknuti kao metodološku novinu u Boškovićevoj bibliografiji. Maire je u časopisu *Memorie sopra la Fisica e Istoria Naturale di Diversi Valentuomini* objavio dosad nepoznate rezultate Boškovićevih astronomskih motrenja u Rimskom kolegiju iz 1739. i 1744. godine.

SUPPLEMENTS AND REMARKS TO THE BIBLIOGRAPHY OF RUĐER JOSIP BOŠKOVIĆ (1)

Summary

After the review of fourteen bibliographies of Ruder Josip Bošković, compiled from 1761 to 1988 – from Bošković's own bibliography written in May of 1761 to those compiled by Elisabeth Hill, Željko Marković, Šime Jurić and Germano Paoli – the paper presents the first part of the new bibliography in chronological order and with supplements and remarks to Marković's »Popis djela Ruđera Josipa Boškovića« (»The catalogue of works of Ruder Josip Bošković«). The bibliographic items include three parts each:

- (1) Full description of Bošković's work;
- (2) Finding place of the described example: institution, collection, call number, ex libris;
- (3) Description of the supplements and/or remarks to the data published in the bibliography of Ruder Josip Bošković within Marković's monograph *Rude Bošković* (1969).

The paper describes 61 editions published from 1736–1988 and three manuscripts, representing the following disciplines: astronomy, mathematics, geophysics, mechanics, archaeology, archaeoastronomy, chemistry, optics, pastoral dialog, instrument construction, gnomonics, natural philosophy, hydrotechnics, poetry, geodesy, architectural statics, hydrodynamics and scientific epistolography. Ten of the published works described are not listed in Marković's bibliography. Six of them were published in Bošković's lifetime, among them two anthologies including Bošković's poems in Latin, and the first published edition of Bošković's expertise of the drainage of the Pontine Marshes, while four of the editions date from 1787–1969. Of the three discussed manuscripts, two were not in Marković's bibliography. Christopher Maire's astronomical reports should be pointed out in this Bošković's bibliography as a novelty in the methodological sense. In the scholarly journal *Memorie sopra la Fisica e Istoria Naturale di Diversi Valentuomini*, Maire published hitherto unknown results of Bošković's astronomical observations at the Collegium Romanum in 1739 and 1744.